

รายงานจากเวียดนาม

บีแอร์ โบรเธอร์
ดาเนียล เอเมียร์

เวียดนามเหนือ : ฐานแนวหลังของพรรคและรัฐ

ในปัจจุบันเวียดนามต้องเผชิญปัญหาความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ และความขัดแย้งทางชนชั้นทางวัตถุ แผนเศรษฐกิจ 5 ปี สำหรับ ค.ศ. 1976 ถึง 1980 ได้กำหนดเป้าหมายที่จะผลิตอาหารให้ได้ถึง 21 ล้านตัน เพื่อให้เวียดนามสามารถพึ่งตัวเองได้ในเรื่องอาหาร แต่เป้าหมายนี้ก็ไม่สามารถบรรลุได้ในทางปฏิบัติ และแผนนี้ก็ถูกทอดทิ้งไปแล้วอย่างเบ็ดเสร็จจากสถิติเมื่อ ค.ศ. 1979 เวียดนามผลิตข้าวได้เพียง 13 ถึง 19 ล้านตันเท่านั้น (ดูตารางที่ 1) ตัวเลขดังกล่าวนี้อาจคลาดเคลื่อนบ้าง เนื่องจากเครื่องมือ

ทางสถิติของเวียดนามยังคงน้อยอยู่มาก ความจริงมีอยู่ว่า การผลิตในภาคเหนือของเวียดนามแทบจะไม่ได้เพิ่มขึ้นเลย ส่วนทางใต้นั้นแล้ว ผลผลิตที่ตกต่ำลงก็แค่สมัยสงครามก็ไม่ได้มีที่ทำการเคื่องขึ้น ดังนั้น การขาดแคลนอาหารจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตลอดทั้งประเทศ และมีความรุนแรงนำวิกฤตอย่างไม่เคยมีมาก่อน ในระหว่างสงครามนั้น เวียดนามสามารถหลีกเลี่ยงปัญหานี้ได้ก็โดยอาศัยความช่วยเหลือจากต่างประเทศ กล่าวคือ ในเวียดนามใต้ สหรัฐฯ ทุ่มเทความช่วยเหลือทาง

จิต ติงศภัทิย์ แปลและเรียบเรียงจาก *Le Mon de Diplomatique*, ฉบับเดือนมีนาคม 1980.

* * * * *

บีแอร์ โบรเธอร์ และดาเนียล เอเมียร์ เป็นชาวฝรั่งเศส สอนทางด้านประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประจำมหาวิทยาลัยปารีส ทั้งสองคนได้ใช้เวลาอยู่ในเวียดนาม 3 เดือน ตั้งแต่เดือนกันยายนถึงปลายเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1979 อันเป็นช่วงเวลาวิกฤติสำหรับเวียดนาม ซึ่งเพิ่งจะถูกจีนรุกรานทางทหาร และต้องเผชิญปัญหาความตึงเครียดอันเนื่องมาจากครอบครองกัมพูชา ในเวลาเดียวกันนั้นเอง การประชุมใหญ่คณะกรรมาธิการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามก็ได้มีมติเมื่อเดือนสิงหาคม - กันยายนหลายประการ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะ “กลายเปลี่ยน” และกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนบทความทั้งสองสามารถเดินทางไปตามที่ต่าง ๆ ได้อย่างอิสระ ภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ ซานฮอย และนครโฮจิมินห์

สงครามและการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดในชีวิตประจำวัน มีผลให้ชาวเวียดนามสร้างเปลือกหุ้มทางจิตใจขึ้นมา ซึ่งยากยิ่งที่จะสลัดทิ้งไปได้ นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ชาวเวียดนามไม่ใคร่จะยินยอมพูด

* * * * *

เศรษฐกิจอย่างมหาศาลประมาณปีละ 650 ล้านดอลลาร์ ระหว่าง ค.ศ. 1960 ถึง 1972 สำหรับเวียดนามเหนือ นั้น ได้รับความช่วยเหลือจากจีน โดยเฉพาะในรูปของข้าว (ปีละ 50,000 ตัน) ยารักษาโรค และเครื่องอุปโภคบริโภคประจำวันอื่น ๆ เมื่อความช่วยเหลือดังกล่าวถูกยกเลิกไปโดยกระทันหัน จึงเกิดวิกฤติการณ์รุนแรง ซึ่งความช่วยเหลือจากภาคีคณะมนตรีช่วยเหลือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (COMECON) ก็ไม่อาจแก้ไขได้ ความยากลำบากนี้ยังทวีความรุนแรงขึ้น เมื่อเวียดนามต้องให้ความช่วยเหลือด้านอาหารแก่กัมพูชาด้วย รวมทั้งมีความ

จำเป็นต้องส่งสินค้าออกเหล่านี้คิดเป็น 15 % ของการผลิตสินค้าทั้งหมด และทำเงินตราต่างประเทศได้ถึง 70 % (1)

ปัญหาเรื่องอาหารมีความสำคัญอย่างมากสำหรับเศรษฐกิจของเวียดนาม ซึ่งมีประชากรเพิ่มขึ้นถึงปีละ 2.6% แต่พื้นที่ที่ใช้ในการเพาะปลูกของเวียดนามเพิ่มขึ้นปีละไม่เกิน 3% เท่านั้น ยิ่งกว่านั้น จำนวนผลผลิตก็แทบจะไม่เพิ่มขึ้นเลยด้วย ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น ทั้งหมดจึงหมดไปกับการเลี้ยงดูประชากรที่เพิ่มขึ้น พื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมดในเวียดนามมีประมาณ 5 ล้านเฮกตาร์ ซึ่งจะได้ผลผลิตโดยเฉลี่ยประมาณ

*****

อยู่ด้วย แต่ที่สำคัญกว่านี้ก็คือ การที่รัฐบาลห้ามติดต่อกับชาวต่างประเทศไม่ว่าในเงื่อนไขใด ๆ ก็ตาม ข้อห้ามนี้จะได้รับการยกเว้นสำหรับบุคคล ซึ่งมีอายุหรือบทบาทอันเป็นที่รู้จักกันคืออยู่แล้วในหมู่ชาวต่างประเทศสามารถรับประกันความปลอดภัยให้ได้เท่านั้น

มีคำ 2 คำในเวียดนาม ซึ่งมีความสำคัญที่สุด นั่นก็คือ “จัตกั๊ง” และ “ลงทะเบียน” ถ้าขาด 2 สิ่งนี้จะไม่มีอะไรเป็นไปได้เลย การต้อนรับแขกหรือเชิญอย่างใดที่หมายความว่า ทุกสิ่งทุกอย่างต้องเตรียมไว้ล่วงหน้า เพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่มีอะไรเกิดขึ้น อันจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้แสดงความคิดเห็นหรือทำผิดหลักเกณฑ์ที่วางไว้แล้ว ระบบนี้อธิบายว่าทำไมการริเริ่มโครงการต่าง ๆ จึงได้เชื่องช้านัก และในเวลาเดียวกันก็มีข้อแก้ตัวได้เสมอสำหรับการไม่ทำตามแผนที่วางไว้ นอกจากนี้สภาวะสงครามก็เป็นข้ออ้างที่สะดวกมากในการปฏิเสธข้อเรียกร้องบางประการของผู้ไปเยือนเวียดนาม โดยอ้างถึงความจำเป็นที่จะต้อง “รักษาความปลอดภัย”

สภาพที่กล่าวมานี้ค่อนข้างจะใกล้เคียงกับความเป็นจริงที่พบเห็นได้ตลอดทั่วเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนได้พบว่าสถานการณ์ในเวียดนามค่อนข้างเห็นและค่อนข้างได้ผิดแผกกัน ในเวียดนามเหนือ ผู้เขียนอยู่ในเขตซึ่งไม่รู้จักกันเคยมาก่อน จึงจำต้องพึ่งพามัคคุเทศก์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตรงกันข้ามในเวียดนามใต้ โดยเฉพาะที่นครโฮจิมินห์นั้น ทั้งสองสามารถเดินทางและพบปะบุคคลต่าง ๆ อย่างไม่เป็นที่ทางการ เนื่องจากผู้เขียนคนหนึ่งเกิดที่นั่นและพูดภาษาเวียดนามใต้ รวมทั้งยังรู้จักเพื่อนฝูง แม้กระทั่งห้องทำงานองในการสนทนากับเจ้าหน้าที่ก็เคยเป็นทางการน้อยกว่าในภาคเหนือ

ในที่สุดปัญหาที่ชาวต่างประเทศต้องประสบในเวียดนามนั้น ไม่เชิงเป็นการจำกัดโอกาสในการเดินทางไปตามสถานที่ต่าง ๆ เท่าใดนัก แต่อุปสรรคที่น่าหนักใจที่สุดก็คือ ทำอย่างไรเขาจึงจะสามารถมองเห็นสถานการณ์ของสภาพปรากฏอันผิวเผินและบรรยากาศทั่วไปของความไม่แน่นอนเหล่านี้ได้

*****

4 คันต่อเฮกตาร์ เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรแล้ว ผลผลิตก่อนจะตกประมาณ 300 ถึง 400 กิโลกรัม แต่ทว่ามีความต้องการอย่างน้อย 500 กิโลกรัมต่อคน⁽²⁾ ทั่วเขตนี้ เวียดนามจึงจำเป็นต้องสั่งอาหารเพิ่มจากภายนอกอีกอย่างน้อย 4 ล้านตัน เพื่อประคับประคองสถานการณ์ไว้ไม่ให้เลวร้ายกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

กล่าวโดยทั่วไป ข้าวเป็นสินค้าที่หายาก และมีราคาแพงมาก แต่ในภาคใต้ เราจะหาซื้อข้าวได้ง่ายกว่าในภาคเหนือ ตามปกติร้านค้าของรัฐจะมีส่วนรับผิดชอบอาหารขายให้ประชาชนในราคาถูกระมาณเดือนละ 13 กิโลกรัม แต่ในจำนวนนี้จะมีข้าวเจ้าเพียง 1 กิโลกรัมเท่านั้น ที่เหลือจะเป็นเมล็ดสาลี ข้าวโพด ข้าวสาลี ซึ่งส่งมาจากต่างประเทศ อาหารประเภทอื่นที่มีการปันส่วนให้น้อยมาก ดังนั้น ประชาชนจึงต้องซื้อข้าว ปลา ผัก ผลไม้ในราคาแพง ตามตลาดเสรีนับพัน ๆ แห่ง ชาวนาำผลิตผลจากแปลงส่วนตัว หรือจากการเลี้ยงสัตว์ภายในครอบครัวมาขาย โดยทั่วไปแล้ว ตลาดทางใต้จะมีของขายสมบูรณ์กว่าทางเหนือ แต่ไม่ว่าภาคใด ราคาสินค้าจะสูงอย่างผิดธรรมดา เมื่อเทียบกับอำนาจซื้อของประชาชน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีเงินเดือนโดยเฉลี่ยประมาณเดือนละ 40 ถึง 60 ดอง⁽³⁾ (ดูตารางที่ 2 และ 3) เครื่องอุปโภคบริโภคอื่น ๆ ก็มีราคาแพงเช่นกัน และกินได้ยากยิ่ง โดยเฉพาะทางเหนือ ชาวเวียดนามแทบจะไม่ได้จับต้องผ้าใหม่ ๆ มาเกือบ 2 ปีแล้ว ยารักษาโรคมียาแคสโมไพรประเภทต่างๆ ซึ่งปลูกกันทั่วทุกหมู่บ้าน แม้ว่ารัฐบาลจะมีความพยายามยิ่งในแก้ปัญหาด้านอาหารก็ตาม แต่ประชาชนส่วนหนึ่งที่เคยก็ยังเป็นโรคขาดอาหาร นายแพทย์หลายคนกล่าวว่า เด็ก ๆ จำนวนมากมีขนาดของร่างกายเล็ก

กว่าเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลกกำหนดไว้ ถึงแม้ว่าเด็ก ๆ จะได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูอย่างเหมาะสมก็ตาม

สู่ทางที่สถานการณ์จะกระตือรือร้นในอนาคตอันใกล้นี้ค่อนข้างจะจำกัดอยู่มาก ประชากรของเวียดนามเพิ่มขึ้นเร็วเกินไป โดยเฉพาะในเขตทางเหนือ ความหนาแน่นของประชากรในเขตที่ราบปากแม่น้ำแดง เช่นที่ทันหัว หรือ เงทินห์ (Than Hua, Nghe Tinh) นั้นสูงถึง 1,000 คน ต่อตารางกิโลเมตร ทุก ๆ ปีประชาชนในวัยทำงานของเวียดนามเพิ่มขึ้นประมาณ 1 ล้านคน⁽⁴⁾ ถ้าเราต้องการเห็นสภาพอันเป็นรูปธรรมของปัญหาประชากร เราก็ไม่ควรทำอะไรมากนัก เพียงแค่เดินทางไปตามหมู่บ้านทางเหนือ ซึ่งเราจะพบว่ามีเด็ก ๆ และคนหนุ่มสาวในอัตราส่วนที่สูง เป็นกันว่า ที่สหกรณ์การผลิตที่ เย็นโซ (Yen So) ใกล้ ๆ ฮานอย มีประชากรทั้งหมด 5,518 คน มีแต่เด็กในวัยเรียนถึง 2,232 คน หรือที่สหกรณ์การผลิต ชื่อ บาโ (Ba To) ในจังหวัดวินห์ (Vinh) มีประชากรทั้งหมด 3,875 คน โดยมีเด็กนักเรียนถึง 1,200 คน ในปี 1979 เวียดนามมีประชากร 52 ล้านคนและจะเพิ่มเป็น 75 ล้านคนอีก 20 ปีข้างหน้า

แม้ว่าเวียดนามจะมีที่ดินสำหรับการเพาะปลูกเหลืออยู่อีกมากก็จริง แต่ก็ขาดแคลนเงินทุน และเครื่องจักรกลที่จำเป็นต่อการบุกเบิกพื้นที่เพาะปลูก ทั่วเขตนี้ สมดุลย์ระหว่างความต้องการในการบริโภค และผลผลิตจึงแปรปรวนอย่างยิ่ง และขาดสะบั้นลงได้ง่าย ๆ ในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติ เช่น อุทกภัยอย่างร้ายแรงเมื่อปี 1985 หรือความแห้งแล้งในภาคเหนือเมื่อฤดูหนาวที่แล้ว เป็นไปได้ว่าภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว วิกฤติการณ์ด้านอาหารจะ

ยังมีอยู่ต่อไปจนถึงกลางทศวรรษหน้า หรือจนถึงทศวรรษที่ 1990 อย่างมากเราก็ได้หวังว่า ความช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตและองค์การระหว่างประเทศจะช่วยประคับประคองไม่ให้เลวร้ายไปกว่าปัจจุบันความร่วมมือที่ประเทศตะวันตกให้การสร้างสรรค์เวียดนาม จึงเป็นทั้งความจำเป็นทางเศรษฐกิจและการเมืองและศีลธรรม

ท่ามกลางสภาพทั่วไปที่ลำบากขัคนั้น แต่ละภาคก็ยังมี ความแตกต่างกัน ทั้งในด้านมาตรฐานความเป็นอยู่ และชีวิตทางสังคมอื่นๆ ความแตกต่างระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ ซึ่งรวมเวียดนามตอนกลางด้วยนั้น สามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน สถานการณ์จะคลี่คลายไปอย่างไร และผลในระยะยาวจะเป็นอย่างไรนั้น ล้วนแต่เป็นคำถามที่จะคัดค้านอนาคตของเวียดนาม

เศรษฐกิจสงคราม

แม้ว่าชาวต่างประเทศจะรู้ล่วงหน้าแล้วถึงสภาพความยากจนในเวียดนามเหนือ แต่ก็คงรู้สึกตกใจไม่ได้เมื่อมาถึงสนามบินซานฮอย ประชาชนในซานฮอยอยู่กันอย่างแออัด คีกรวมและโครงสร้างของเมืองแทบจะไม่ได้เปลี่ยนไปจากสมัยที่เวียดนามเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส นัก ประชากรของซานฮอยเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่าเมื่อเทียบกับจำนวนเมื่อ ค.ศ. 1954 แต่สิ่งก่อสร้างใหม่ๆ กลับมีอยู่น้อยมาก ทั้งนี้ ชาวซานฮอยจะแย่งกันอาศัยในบ้านสมัยอาณานิคมและในห้องแถวเขตเมืองเก่า ซึ่งบางครั้งห้องๆ หนึ่งจะแบ่งกันอยู่ระหว่าง 2 ครอบครัว นอกเหนือจากนี้ ก็อาศัยอยู่กันอย่างแออัดในที่พักซึ่งสร้างขึ้นด้วยวัสดุตามแต่ละหาได้ ซึ่งเราพบเห็นอยู่ทั่วไป

ตามตรอกซอยและในเขตรอบๆ เมือง เมืองอื่นๆ เช่น ไฮฟอง นานดินห์ และวินห์ (Haiphong, Nan Dinh, Vinh) ก็มีสภาพคล้ายคลึงกัน ทุกแห่งมีภาวะเศรษฐกิจสงคราม และเป็นเศรษฐกิจยามสงครามที่อยู่ภายใต้เงื่อนไขของความค้ำยพัฒนาของประเทศสังคมนิยม ซึ่งศักยภาพทางอุตสาหกรรมอันมีอยู่น้อยนิดถูกทำลายลงจากการทิ้งระเบิดของกองทัพอเมริกัน และเป็นเศรษฐกิจที่พึ่งพาความช่วยเหลือจากประเทศในกลุ่ม COMECON การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ถือเป็นกรณีพิเศษจริงๆ เครื่องจักรกลที่มีอยู่ส่วนใหญ่จะเก่าคร่ำครึหรือหมดอายุใช้งานไปแล้ว เมืองต่างๆ มีไฟฟ้าใช้น้อยมากหรือแทบไม่มีเลย เช่น เมืองวินห์ (Vinh) ซึ่งเคยถูกทิ้งระเบิดอย่างหนักจนโรงงานไฟฟ้าต้องเคลื่อนย้ายไปตั้งอยู่ในชนบท และจนบัดนี้ก็ยังไม่ได้เริ่มผลิตใหม่ เมืองในเวียดนามเหนือมีลักษณะเหมือนเมืองในชนบท หรือกล่าวอีกแบบหนึ่งก็คือเมืองที่กลายสภาพเป็นชนบท เราจะเห็นสวนผักของครอบครัวขนาดเล็กขนาดน้อยในพื้นที่ทุกแห่งที่สามารถใช้เพาะปลูกได้ ถ่าน กระจสบข้าว ปุ๋ย ซีเมนต์ ยังใช้แรงคนหรือเลื่อนขนถ่าย หัตถกรรมและการผลิตระดับครัวเรือนเป็นรูปแบบที่สำคัญที่สุดของอุตสาหกรรมเบา กิจกรรมประเภทเดียวซึ่งใช้เครื่องจักรทันสมัยที่สุดเห็นจะได้แก่กองทัพ

ประชาชนส่วนใหญ่ทั้งในเขตเมืองและชนบทอยู่ในภาวะการทำงานไม่เต็มที่ ซึ่งเราสังเกตเห็นจากการที่อาชีพเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งผลขึ้นราวกับดอกเห็ดทุกหนทุกแห่ง ในเขตเมืองเก่าของซานฮอยไม่มีห้องสักห้องเดียวที่จะไม่มีแผงขายบุหรี่ต่างประเทศ หมวกเหล็กทหาร เป็นกัน ส่วนคามทางเท้า

ก็เต็มไปด้วยคนที่รับจ้างซ่อมรถจักรยาน สวมรถจักรยาน คนขายบุหรี่ ซึ่งพอตกกลางคืนก็จะจุดตะเกียงน้ำมันแวบแวบอยู่ริมถนนนั่นเอง ชาวเวียดนามอึดอัดกับสภาพแวดล้อมของใช้ที่พื้นฐานที่สุด เช่น สบู่ ผ้า ถ่าน กระดาษ เป็นต้น แม้แต่ “ร้านค้าพิเศษ” ซึ่งสงวนไว้สำหรับบุคคลระดับผู้นำและชาวต่างประเทศเท่านั้นก็ยังมีส่วนจำกัด ทั้ง ๆ ที่ร้านเหล่านี้ถือเป็นหัวใจของระบบตลาดมีคสำหรับสินค้าหลาย ๆ อย่าง โดยเฉพาะบุหรี่ปรา “555” ซึ่งเปรียบเสมือนเงินตราที่แข็งที่สุดในเวียดนามที่เดียว ในโรงเรียนซึ่งมีนักเรียนแน่นขนัด และต้องเข้าเรียนเป็นผลัด ๆ ละ 4 ชั่วโมง ระหว่าง 6 โมงเช้าถึง 6 โมงเย็น ก็ขาดแคลนสมุด กินสอ และหนังสือ เมื่อไม่เอามาตนเอง นักศึกษาวิชาประวัติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยก็ต้องคัดวิทยานิพนธ์แทนการพิมพ์ ตามห้องสมุดก็ไม่มีหนังสือของตะวันตกที่พิมพ์หลังทศวรรษปี 1960 เนื่องจากขาดเงินทุน สภาพดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ปัญญาชนเวียดนามถูกตัดขาดจากการตกเตียง และความเคลื่อนไหวทางความคิดของโลกตะวันตก และมีความกระหายที่จะได้ติดต่อกับต่างประเทเพียงใด

อย่างไรก็ตาม ในสถานการณ์ที่แทบจะถึงขีดสุดเช่นนี้ ระบบการเมืองและสังคมในเวียดนามเหนือก็ยังดำรงอยู่ได้โดยไม่เกิดวิกฤตการณ์ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและวินัยจะมีพลังแข็งแกร่งที่เดียว ดูเหมือนว่า ระบบคอมมิวนิสต์จะเป็นที่ยอมรับจากประชาชนอย่างกว้างขวางทั้งในเมืองและในชนบท งานปฏิสังขรณ์สิ่งเสียหายจากสงครามเป็นพยานอย่างคึกของการยินยอมนี้ เป็น

สิ่งที่ชัดเจนที่เดียวว่า ประชาชนเวียดนามเหนือไม่ได้ “ยอมรับ” ระบอบการปกครองทางประวัติศาสตร์อย่างเฉื่อยชา แต่ทุกคนกลับต่อสู้ดิ้นรนเพื่อชีวิต ไม่ว่าจะ เป็นท้องนา สถานที่ก่อสร้าง ความถนนหนทางทุกหนแห่ง เราแทบจะไม่ทันสังเกตร่องรอยของความท้อถอยหมกมุ่นกำลังใจหมู่ประชาชนเลย คนชอกทานไม่กี่คนที่พบเห็นอยู่ทางเหนือก็มีอายุมาก เราเห็นได้ชัดเจนว่า ชาวเวียดนามทางเหนือส่วนใหญ่มีปัจจัยสี่สำหรับดำรงชีวิต และมีโอกาสชั้นพื้นฐานที่จะเลี้ยงดูให้การศึกษาแก่ลูกหลาน ซึ่งเป็นสภาพที่แตกต่างไปจากสมัยอาณานิคม โดยสิ้นเชิง ทั้ง ๆ ที่ระยะเวลาที่ห่างกันเพียง 25 ปีเท่านั้น

สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ซึ่งเป็นผลของการปฏิวัติสำหรับประเทศคือพัฒนาและเคยเป็นอาณานิคมมาก่อน อย่างเวียดนามเอง เป็นพื้นฐานที่ทำให้ชาวนาเวียดนามสนับสนุนการปฏิวัติความคิดนิยมคอมมิวนิสต์อื่น ได้ฝังรากลึก ในหมู่ชนชั้นชาวนาพลังสนับสนุนที่ชาวนาให้ต่อระบบนี้เป็นสิบ ๆ ปี นั่นถือเป็นฐานของระบบพรรค-รัฐ ที่ถือกำเนิดและพัฒนาขึ้นในเวียดนามเหนือ ตั้งแต่สงครามเวียดนามครั้งแรก ในปี 1945 สำหรับชาวนานั้น การปฏิวัติภายในการนำของพรรคคอมมิวนิสต์ได้มีผลทำลายอุปสรรคพื้นฐานหลายประการด้วยกัน

การปฏิวัติได้ขับไล่จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสไล่นัดชนชั้นขุนนาง เจ้าของที่ดินรายใหญ่และรายย่อยที่เคยควบคุมชนบทเวียดนาม จริงอยู่ การจัดตั้งสหกรณ์ทำให้การผลิตของชาวนาและหมู่บ้านกักอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ โดยผ่านทางกลไกการบริหารของเขต (Huyen) ถึงกระนั้นก็ตาม สังคมชนบทของเวียดนามก็ยังสามารถป้องกันความเป็น

เอกเทศของหมู่บ้าน รวมทั้งระบบความผูกพันระดับครอบครัวและระดับท้องถิ่นไว้ได้ ซึ่งมีส่วนช่วยบรรเทาผลกระทบของระบบ ชาวนามีสิทธิแสดงความคิดเห็นและคัดค้านใจในการบริหารของสหกรณ์ เลือกตั้งคณะกรรมการบริหาร และเข้าร่วมออกความเห็นในการประชุมทั่วไปของคณะกรรมการ ยิ่งกว่านั้น ชาวนายังมีสิทธิมีแปลงเพาะปลูกส่วนตัวครอบครัว ซึ่งคิดเป็นเนื้อที่ถึง 5% ของพื้นที่เพาะปลูกของสหกรณ์แต่ละแห่ง และมีสิทธิขายผลผลิตจากแปลงเพาะปลูกดังกล่าวได้อย่างเสรี ซึ่งทำรายได้ให้แก่ชาวนาถึง 40 - 50% ของรายได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ระหว่างสหกรณ์และชาวนาก็อาจมีการตกลงที่ยืดหยุ่นได้ เป็นค้ำประกันว่า ชาวนาอาจใช้ที่ดินส่วนตัวทำการเพาะปลูกเป็นส่วนตัว การตกลงทำนองนี้คงจะไม่ไร้กรณีพิเศษ เพราะคำสั่งของคณะกรรมการกลางเมื่อเดือนสิงหาคม 1979 ก็ได้ยอมรับแล้วว่าถูกต้องตามกฎหมาย เน้นหนักที่เห็นว่า เราพบอยู่เสมอว่า ชาวนาไม่สนใจการผลิตส่วนรวม ทั้งนี้ก็มาจากข่าวสารของทางการ อย่างไรก็ตาม รายได้ของชาวนาโดยส่วนรวมนั้นสูงกว่าในอดีต และแน่นอนกว่าด้วย รายได้ของชาวนาในสหกรณ์ก็ตัวอย่าง ซึ่งชาวต่างชาติสามารถเยี่ยมชมได้นั้น คงจะไม่แตกต่างจากรายได้ของผู้ที่ทำงานในเมืองท่าไคหนัก ที่เขตเยนโซ (Yen So) ในซานฮอย รายได้เฉลี่ยต่อปีต่อครอบครัว ซึ่งรวมผลผลิตที่ขายได้จากแปลงเพาะปลูกส่วนตัวด้วย คิดเป็นเงินประมาณ 1,040 ทอง และแต่ละครอบครัวมีลูกประมาณ 5 ถึง 6 คน อีกตัวอย่างหนึ่งที่สหกรณ์บาโร (Ba To) ในจังหวัดวินห์ (Vinh) ผู้ใช้แรงงานแต่ละคนได้เงินเดือน ๆ ละ

33 ทอง เมื่อปี 1979 ทั้งนี้ โดยไม่นับรายได้จากผลผลิตในครอบครัว ซึ่งคงจะคำนวณเป็นเงินได้จำนวนใกล้เคียงกัน โดยทั่วไปแล้ว ชาวนาจะมีความเป็นอยู่ดีกว่าชาวเมือง ซึ่งส่วนใหญ่มักไม่มีโอกาสหารายได้เพิ่มเติมจากแปลงเพาะปลูกส่วนตัววัฒนธรรมแบบชาวนา ซึ่งบางส่วนได้รับการปรับปรุงหลังการปฏิวัติ ยังคงรักษาลังและความเข้มแข็งดั้งเดิมไว้ ทำให้หมู่บ้านในเขตสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดงมีชีวิตชีวาน่ารื่นรมย์กว่าเขตชานเมืองของฮานอยหรือไซพอง ซึ่งค่อนข้างจะซึมเซา

ในปัจจุบัน ชาวเวียดนามไม่คงเผชิญความอดอยากไม่มีจะกิน ซึ่งในอดีตมีอยู่เป็นครั้งคราว (เช่นเมื่อปี 1930 ในสมัยอาณานิคม ซึ่งรวมที่จะลืมไปเสมอ) นอกจากนี้ ชาวนายังได้รับการศึกษาระดับสูง และการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง ทั้งยังมีสิทธิที่ดินทำการเพาะปลูกส่วนตัวอยู่ดังกล่าว ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นองค์ประกอบของ "การประนีประนอมทางประวัติศาสตร์" ระหว่างรัฐภายใต้การนำของปัญญาชนปฏิวัติ และชาวนา ในด้านการศึกษา ทุกคนมีโอกาสได้เข้าโรงเรียน เป็นค้ำประกันที่เยนโซ (Yen So) ประชากรทั้งหมดได้รับการศึกษาขั้นประถม และมีนักเรียนประมาณ 276 คนในระดับมัธยม ซึ่งเรียนไปด้วยทำงานไปด้วย ทั้งหมู่บ้านยังมีนักศึกษาระดับสูงถึงประมาณ 100 คน ในเขตบาโร (Ba To) ก็เช่นเดียวกัน มีนักศึกษาเข้าเรียนในโรงเรียนของเขตและในมหาวิทยาลัยรวมทั้งสิ้น 50 คน ในด้านการผลิต ระบบการผลิตร่วมหมู่ทำให้การทำงานมีเหตุผลและมีประสิทธิภาพขึ้นกว่าเดิมมาก มีการปฏิรูปปัจจัยสี่ที่กินเพื่อรองรับการใช้เครื่องจักรในการเกษตรในอนาคต ใน

ปัจจุบัน ก็เริ่มมีการได้เตรียมดินบางส่วนด้วย เครื่องจักรประมาณ 35 ไร่ จากตัวเลขทางการ แม้ว่า เวียดนามจะขาดแคลนเครื่องจักรในการเกษตรก็ตาม นอกจากนี้ ได้มีการใช้พันธุ์ข้าวที่ใหม่ผลผลิตสูงและใช้ระบบเพาะปลูกปีละ 3 ครั้ง และประการสุดท้าย ได้มีการจัดระบบชลประทานที่ต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นความก้าวหน้า ซึ่งเราสามารถสังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน ความถนนหนทางผู้คนจะขี่จักรยานหรือใช้รถลาก ซึ่งบรรทุกได้ถึง 120 กิโลกรัม แทนการหามคน เครื่องสูบน้ำก็เข้ามาแข่งขันกับกระบวยวิดน้ำ ในหมู่บ้านเขตกปากแม่น้ำหลายแห่ง มีไฟฟ้าใช้สำหรับสถานที่ที่ชุมนุมชนส่วนรวม ชาวนาสามารถสร้างบ้านด้วยวัสดุที่ท้องถิ่นถาวร มีเคาเคาอิฐและกระเบื้องกระจกกระจายอยู่ทุกหนแห่ง ภายในบ้าน ชาวนา เราก็สามารถสังเกตเห็นอุปกรณ์อำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานหลายอย่าง เช่น มัง เครื่องเรือน วิทยุ และแม้แต่จักรยานยนต์ ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของแสงสว่าง ที่แผ่กระจายไปความหวังที่จะมีความเป็นอยู่ดีขึ้นนั้นอาจเป็นจริงขึ้นมาได้

สงครามเพื่อปลดปล่อยประชาชนเวียดนาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสงครามต่อต้านฝรั่งเศส ซึ่งยาวนานถึง 9 ปีนั้น เป็นการแสดงออกเหนือสิ่งอื่นใด ถึงความรักชาติของชาวนา อนุสาวรีย์ของผู้เสียชีวิตกามหมู่บ้านต่าง ๆ เป็นนพยาองค์ถึงการเสียสละเลือดเนื้อและชีวิตของชาวนาเวียดนาม เช่นเดียวกัน ชาวนาฝรั่งเศส เมื่อปี 1914 ถึง 1918 หรือชาวนา ยูโกสลาฟ ระหว่างปี 1939-1945 หมู่บ้านใหญ่ ๆ ซึ่งมีจะมีประชากรหลายพันคน ได้ส่งคนหนุ่ม ๆ นักรบเข้าร่วมต่อสู้ในสงคราม เป็นต้นว่า หมู่บ้าน

ซึ่งปัจจุบันมีประชากรรวม 3,385 คน สงทหารประมาณ 7,000 คน เข้ารบในสงครามเวียดนามครั้งที่ 2 ซึ่งในจำนวนนี้ 140 คน ต้องเสียชีวิต นับเป็นส่วนถึงหนึ่งในห้า

แม้กระทั่งทุกวันนี้ ความรักชาติของชาวนา ยังคงเป็นปัจจัยอันทรงพลังที่สร้างความสามัคคีเป็นปึกแผ่นในสังคม และพรรคก็ไม่เคยเลยโอกาสกระตุ้นปลูกเร้าความรู้สึกรักชาติอยู่เสมอ โดยเฉพาะด้วยการรื้อคอมมิวนิสต์ สร้างความเคารพในโซซิสมินท์ในฐานะวีรบุรุษคอมมิวนิสต์และวีรบุรุษประจำชาติ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ว่า พรรคและชาตินั้นก็ถือสิ่งเดียวกัน

ในเวียดนามเหนือ สงครามประชาชนและการปฏิวัติสังคม ซึ่งเกี่ยวพันกันอย่างแยกไม่ออกนั้น ได้เป็นคราประท้วงการรวมกันระหว่างชาวนา กับปัญญาชนคอมมิวนิสต์ องค์ประกอบทางสังคม วิชาของพรรคอาจเป็นพยานหลักฐานถึงข้อนี้ได้ จากข้อมูลซึ่งเผยแพร่เมื่อเดือนกรกฎาคม 1979 แสดงให้เห็นว่า ในระดับผู้นำของพรรค 8.8 ٪ มาจากกรรมกร ในหมู่ผู้ปฏิบัติงาน 9.6 ٪ เป็นชนชาติกลุ่มน้อย และ 17 ٪ เป็นผู้หญิง ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่มีเชื้อสายชาวนา ถ้าเรากล่าวว่า ในแง่หนึ่ง พรรคสามารถแทรกซึมเข้ามาไปในหมู่ชาวนาด้วย ในอีกแง่หนึ่งนั้น ชาวนาก็ได้แทรกซึมเข้ามาในพรรคด้วย เนื่องจากผู้นำปฏิบัติงานจำนวนหนึ่งมาจากชนชั้นชาวนา

การที่ชาวเวียดนามต้องเสียสละอย่างใหญ่หลวง เพื่อปลดปล่อยชาติให้เป็นเอกราช มีส่วนทำให้ชาวเวียดนามส่วนหนึ่ง โดยเฉพาะในเวียดนามเหนือ มองเห็นเอกภาพระหว่างชาติและพรรค

ผู้ก่อตั้งรัฐ—ประชาชาติ ดังนั้นสำหรับพรรค การยึดมั่นในเรื่องประชาชาติจึงเป็นเสมือนความจำเป็นอย่างหนึ่ง และด้วยเหตุนี้ อันตรายจากคุกคามของจีนจึงเป็นหัวข้อปลุกระดมที่เหมาะสมอย่างยิ่งทุกหนทุกแห่ง แม้กระทั่งในหมู่บ้านเล็ก ๆ ในเวียตนาม จะมีคำขวัญต่อต้านจีนติดอยู่ตามกำแพงนักเรียนทั้งหญิงและชายใช้เวลาฝึกฝนการสู้แบบประชิดตัว ส่วนชาวนาหุ่ม ๆ ก็ฝึกใช้อาวุธปืนที่ลานของหมู่บ้านทุก ๆ วันอาทิตย์ หน่วยตรวจตราประจำถิ่น ซึ่งประกอบด้วยผู้หญิงคิอาวูจะเดินตรวจคามเขื่อนและทำนบตลอดถึงแม่น้ำแดงทุก ๆ คนมีความรู้สึกว่า สงครามกับจีนนั้นเป็นสิ่งที่แน่นอนหรือใกล้จะเกิดขึ้นแล้ว แม้แต่ประวัติศาสตร์ก็ถูกนำมาใช้ในการปลุกระดมอย่างเต็มที่ เป็นกันทั่ว หัวข้อหลักของการวิจัยในสถาบันประวัติศาสตร์แห่งหนึ่งก็คือ “แนวโน้มทางประวัติศาสตร์ของรัฐจีนที่จะนิยมความก้าวร้าวและแผ่ขยายดินแดน”

หมู่บ้านใหญ่ที่สุด

พรรคและองค์กรต่าง ๆ ของพรรคเป็นผู้วางโครงสร้าง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมเวียตนามเหนือ พรรคเป็นผู้นำ รัฐทำหน้าที่บริหาร และประชาชนเป็น “นายร่วมกัน” นี้คือคำจำกัดความซึ่งระบบคิดให้ตนเอง อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบส่วนที่สามคือจะมีบทบาทที่เลือนลอยอยู่สักหน่อย ทุก ๆ ชั้นตอนของชีวิตทางสังคมจะมีการจัดตั้งของพรรค เป็นต้นว่า ที่หมู่บ้านไฮวาน (Hai Van) ในจังหวัดโฮนามินห์ (Ho Nam Ninh) สหกรณ์การผลิตมีการแบ่งย่อยเป็นกลุ่ม

การผลิต (equipes de production) 6 กลุ่ม และพรรคก็มีหน่วยย่อยอยู่ 6 หน่วยเช่นกัน ซึ่งรวมสมาชิกประมาณ 5% ของประชากรในหมู่บ้าน⁽⁶⁾ การผูกขาดทางการเมืองของพรรคมีอยู่อย่างสมบูรณ์ และมีแนวโน้มว่าจะยิ่งมากขึ้นตามร่างรัฐธรรมนูญใหม่ หนังสือพิมพ์นานดาน (Nhan-Dan) ฉบับเมื่อเดือนสิงหาคม 1979 เขียนไว้ว่า “เมื่อเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับปี 1946 และ 1959 แล้ว ร่างรัฐธรรมนูญใหม่มีองค์ประกอบใหม่ซึ่งเห็นว่า พรรคคอมมิวนิสต์เป็นพลังเดียวที่จะนำรัฐเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพแห่งเวียตนาม มาตราที่มีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากการยืนยันสภาพความเป็นจริง และเข้าถึงความจำเป็นทางหลักการรวมทั้งยกประเด็นปัญหาสำคัญเกี่ยวกับลักษณะของรัฐเผด็จการชนชั้นกรรมาชีพในระหว่างการสร้างสรรค์สังคมนิยมด้วย”⁽⁷⁾ การควบคุมทางอุดมการณ์ขึ้นอยู่กับเวลาในรูปของชั่วโมงศึกษาประจำสัปดาห์ ตามวิสาหกิจ สำนักงานสหกรณ์ ตามโรงเรียน เป็นต้น มีการศึกษาการเมืองอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการถกเถียงในกลุ่มใหญ่แบบที่กระทำกันในจีน (เช่น การถกเถียงเกี่ยวกับร่างรัฐธรรมนูญ และมติของการประชุมคณะกรรมการกลางของพรรค ครั้งที่ 6 เมื่อฤดูใบไม้ร่วง 1979) ภายใต้การนำของกลไกพรรคซึ่งเป็นผู้เดียวที่สามารถมีข้อมูลข่าวสารและอำนาจ ข้อปฏิบัติต่าง ๆ เหล่านี้เป็นโอกาสให้ทุกคนได้ตระหนักด้วยตนเองว่า ไม่อาจมีทางออกอื่นนอกจากยอมตามความเห็นของส่วนใหญ่ ดังนั้น ความพยายามที่จะเป็นตัวของตัวเองหรือโต้แย้งระบบจึงถูกจำกัดขอบเขตไปโดยอัตโนมัติ การควบคุมทางอุดมการณ์

นี้ได้รับการเสริมให้มั่นคงยิ่งขึ้นด้วยกลไกตำรวจ ซึ่งประจำอยู่ทุกหนแห่งในเขตเมือง รวมทั้งช่างงานของคณะกรรมการประจำเขต และตำรวจรักษาความมั่นคง ซึ่งมีอำนาจมหาศาล ไม่มีอะไรเป็นไปได้นอกเหนือจากขอบเขตที่ทางการกำหนด การควบคุมกันเองในหมู่ประชาชนก็มีประสิทธิภาพที่เดียว ทุกคนยอมรับและเกรงกลัวข้อห้าม— คัดค้านกับชาวต่างประเทศอย่างจริงจัง อาจกล่าวได้ว่า ระบบการปราบปรามในเวียตนามทำงานโดยอาศัยทั้งความกลัว การปราบให้เกรง และการใช้กำลังบังคับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งอาจเป็นฝ่ายต้านระบบได้ เป็นต้นว่า ปัญญาชนซึ่งเคยมีโอกาสเดินทางไปสหภาพโซเวียตหรือยุโรปตะวันออก หรือผู้ที่เคยได้ยินได้ฟังเรื่องราวของฝ่ายค้านในโซเวียตหรือแม้แต่ในจีน รวมทั้งผู้ที่มีโอกาสฟังวิทยุจากต่างประเทศ บุคคลเหล่านี้ไม่มีทางออกอย่างอื่น นอกจากความเงียบและการปิดตัวเอง สุภาสิคจินบทหนึ่งซึ่งนักเขียนชื่อดังผู้หนึ่งชอบอ้างถึงอยู่เสมอ ๆ กล่าวว่า “ฤษีที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ก็คือฤษีที่ใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหลวง” สุภาสิคจินบทนี้จะเป็นข้อสรุปอย่างคิถึงปัญหาของปัญญาชนหรือใครก็ตาม ไม่ว่าจะเป็ประชาชนสามัญหรือผู้ปฏิบัติงานของพรรคที่รัฐสก็ออีกก็คักกับที่คณะกับแคบ ยึดมั่นคัมภีร์ของกลไกพรรค และใส่คำสั่งกมนิยมอีกรูปแบบหนึ่งที่แตกต่างไปจากที่เป็นอยู่ นี้ก็จะเป็ปัญหาของการยอมตนเป็นทาสภายในความเป็นเป็กแผ่นอย่างน่าเกรงขามของระบอบชวานา อำนาจอันยิ่งใหญ่ของระบบนี้เองก็พอที่จะอธิบายได้ว่า ทำไมระบบจึงสามารถมีนโยบาย

ผ่อนปรนได้บ้างในระดับหนึ่ง เราพอจะมองเห็นสภาวะของการเนรเทศตัวเองภายในระบบจากคำพูดของอาจารย์มหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ดังนี้ “สิ่งซึ่งยังคงหลอเลียงให้ข้าพเจ้าต้องการมีชีวิตอยู่ต่อไปก็คือ หนังสือ ซึ่งข้าพเจ้าสามารถเก็บรวบรวมไว้ได้ หนังสือเป็นสิ่งซึ่งข้าพเจ้าพึงใจจะคุยด้วยเพียงคนเดียวในยามค่ำคืน หนังสือเป็นเพื่อนประเภทเดียวกับเพื่อนที่จะไม่ทรยศต่อท่าน ”

ความเบื่อหน่ายสงครามที่ไม่รู้จักเสร็จสิ้น และความลำบากสับสนในสิ่งจำเป็นต่าง ๆ ซึ่งชาวเวียตนามเผชิญอยู่ทุกวันนี้ จึงพอจะผ่อนคลายลงบ้าง ด้วยความรักชาติของชาวเวียตนามและเนื่องจากไม่มีทางออกอื่นทางการเมือง ความแข็งแกร่งของรัฐเวียตนามทางเหนือคั่งอยู่บนความขัดแย้งอันนี้เอง ชวานาเวียตนามคงจะไม่พอใจระบบปัจจุบันบ้างแน่นอน แต่สำหรับทุกวันนี้ พวกเขาได้เรียนรู้และรับท้วแบบของสังคมใหม่และความคึกใหม่ ๆ เช่น ค่านิยมในการศึกษาและการมีอาชีพ ความต้องการก้าวหน้าในสังคม ความชื่นชมเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นต้น อันเป็นความต้องการใหม่ ๆ ซึ่งการปฏิวัติเชิษฐุ และทำให้เป็นความจริงได้แล้ว อย่างน้อยในระดับพื้นฐาน

ในเวียตนามเหนือ ระบบคอมมิวนิสต์ที่มีแนวโน้มใช้อำนาจ คั้งที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คงจะสามารถกำหนดชะตากรรมประวัติศาสตร์ต่อไปอีกนาน ยังไม่มีการกระทำโคชของคนที่จะสามารถหลีกเลี่ยงจากระบบเหตุผล ซึ่งระบบคอมมิวนิสต์ได้วางรากฐานไว้ ภายในเวลา 30 ปี ของการปฏิวัติ

ปัญหาเวียดนามใต้ : การรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อย่างเร่งรัด-เอกภาพที่ยังไม่เสร็จสิ้น ?

มีคำกล่าวที่ว่า “ประเทศเวียดนามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” ถึงกระนั้นก็ตาม การเดินทางจากเวียดนามตอนเหนือไปยังเวียดนามตอนใต้นั้นเหมือนกับเดินทางไปยังอีกสังคมหนึ่งที่เกี่ยว เริ่มตั้งแต่เราบินข้ามชนบทรอบ ๆ เมืองเว้ ซึ่งเรามองเห็นหลังคาบ้านมุงสังกะสีอันเป็นมรดกตกทอดมาตั้งแต่สมัยสงครามเวียดนาม แม้ว่าบ้านส่วนใหญ่จะมีหลังคามุงจากหรือกระเบื้องดินเผา ถนนหนทางซึ่งขรุขระเป็นหลุมเป็นบ่อทางเหนือกลายเป็นถนนอันราบเรียบที่นำเราจากสนามบินฟูบาย (Phu Bai) แห่งเมืองเว้ และจากเว้สู่คานัง

ที่เว้ เราไม่รู้สึกรู้ว่ามีประชากรอยู่กันอย่างหนาแน่น ดังเช่นซานฮอย หรือตามเส้นทางสายสำคัญ ๆ ในเขตปากแม่น้ำแดง นครหลวงเดิมอันเก่าแก่ก็ยังรักษาเสน่ห์แบบดั้งเดิม และชีวิตก็ดูจะไปเรื่อย ๆ อย่างสงบ แทนที่เราจะเห็นคำขวัญต่อต้านจีน เรากลับเห็นภาพเขียนตลก ๆ เกี่ยวกับวิธีรักษาบ้านเมืองให้สะอาด ตลาดกลางเมืองก็ไม่ได้แสดงร่องรอยว่าอาหารขาดแคลน และบนเรือสำเภาที่ข้ามปากแม่น้ำ เราสามารถสนทนากับผู้หญิงที่เพิ่งกลับ จากจับจ่ายซื้อของ ใคอย่างเปิดเผย ส่วนภายในมหาวิทยาลัย ทั้งนักศึกษาและผู้ปฏิบัติงานชั้นหัวหน้ามีการพูดคุยถึงปัญหาทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งเป็นสัญญาณที่ดียิ่ง

ชีวิตในนครโฮจิมินห์

อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกประทับใจของเรา

ที่มีต่อนครโฮจิมินห์ก่อนข้างจะผิดไปจากที่อื่น ๆ ถึงแม้ว่าตามตลาดจะมีของขายมากกว่าและหลากหลายกว่าตลาดที่ซานฮอยก็จริง แต่นครโฮจิมินห์ซึ่งมีประชากรประมาณ 3.4 ล้านคน (เดิมมี 4 ล้านคน) ก็ดูแออัด สงครามเวียดนามยังคงทิ้งร่องรอยหลงเหลืออยู่ แม้ว่าเวลาจะผ่านไปแล้วถึง 6 ปี แต่ทว่าปัญหาต่าง ๆ ไม่อาจอธิบายได้อย่างง่าย ๆ ว่าเป็นความผิดของจักรวรรดินิยมและ “สมุน” ทั้งหมด

เป็นที่น่าประหลาดใจที่เรารู้สึกว่านครโฮจิมินห์หรือฮือตองเป็นที่พักพิงตามมีตามเกิดนั้นไม่ใช่ชาวเวียดนามที่ถูกสงครามผลักดันให้ละทิ้งชนบทเข้ามาในเมืองเสมอไป หากแต่เป็นพวกที่เพิ่งเข้ามาภายหลัง เนื่องจากไม่อาจทนสภาพความเป็นอยู่ที่ลำบากใน “เขตเศรษฐกิจใหม่” ได้ เราเห็นสภาพเช่นเดียวกันที่สวนสาธารณะไมโร (My Tho) ริมฝั่งแม่น้ำในคอนแรก ผู้ติดตามชาวเวียดนามของเราพยายามชักชวนให้เราเชื่อว่าบุคคลเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่ “เร็วร้อน” อยู่ในแม่น้ำโขง แต่ในที่สุด เขาก็ต้องยอมรับว่า “ชาวค่าย” เหล่านี้คือพวกที่เล็ดลอดความตั้งใจที่จะอยู่ในเขตเศรษฐกิจใหม่ เขาก็กล่าวถึงโครงสร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาคนว่างงาน ซึ่งมีจำนวนถึง 3 ถึง 4 ล้านคน อันเป็นผลสืบเนื่องจากการขยายตัวของเมืองอย่างจอมปลอมระหว่างสงคราม จากรายงานของหนังสือพิมพ์หนานคาน ฉบับวันที่ 11 พฤศจิกายน 1979 ระหว่างปี 1976 ถึง 1978 ชาวเวียดนามมากกว่า 1 ล้านคนได้ไปตั้งหลักแหล่งในเขตเศรษฐกิจใหม่ และได้บุกเบิกพื้นที่ถึง 500,000 เฮกตาร์ เขต

เศรษฐกิจใหม่แห่งหนึ่งที่เราได้ไปเยี่ยมชมมาเป็น
นาของรัฐ ชื่อ Le Mirh-Xuan ซึ่งอยู่ห่างจาก
นครโฮจิมินห์ประมาณ 20 กิโลเมตร ที่นี่ยังมีการปลูก
สับรอบบนเนื้อที่กว่า 700 เฮกตาร์ การไปของเรา
ไม่ได้ตระเตรียมไว้ล่วงหน้า (ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่
เกิดขึ้นเพียงครั้งเดียวตลอดเวลาที่เรายู่เวียดนาม)
แต่ละครอบครัวในเขตเศรษฐกิจแห่งนี้เป็นเจ้าของ
บ้านหนึ่งหลัง และมีสวนกสิกรรมพื้นที่ 100 ตาราง
เมตร และผลผลิตจากสวน เช่น ผลไม้ ผัก ดอกไม้
ก็สามารถขายได้ในตลาดเสรี นิคมน้ำเป็นกรณี
ตัวอย่าง และเนื่องจากอยู่ใกล้นครโฮจิมินห์ จึง
ได้รับการช่วยเหลือจากคณะกรรมการประชาชน
อย่างเต็มที่ ชาวนิคมมีทั้งไฟฟ้าและน้ำประปาใช้
และเมื่อหมดเงินทุน อาหารและสิ่งจำเป็นอื่น ๆ
ก็อาจได้รับความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ อย่างไรก็ตาม
เขตเศรษฐกิจใหม่ทุกเขตไม่ได้รับการเอาใจใส่เช่น
นี้เสมอไป ความยุ่งยากมีสาเหตุมาจากที่ตั้งซึ่งอยู่
ห่างไกล หรือการบริหารที่ไร้อำนาจและไร้เหตุผล
ของผู้ปฏิบัติงานระดับหัวหน้า

ในนครโฮจิมินห์ อาชีพโตเก็นได้กระทำกัน
อย่างเปิดเผย ผู้หญิงเหล่านี้ที่หักทลายเชือกโซ่เราอยู่
ทุกถิ่น หน้าสวนสาธารณะของเมือง (ใกล้ๆ สนาม
กีฬาเก่า ซึ่งปัจจุบันเป็นสโมสรผู้ใช้แรงงาน) ส่วน
ใหญ่มีอายุน้อยมาก ซึ่งหมายความว่า พวกเธอไม่ใช่
“นางบาป” ที่ตกทอดมาจากสงครามเวียดนามที่ยัง
ยึดอาชีพเดิม หลังจากถูกปล่อยจาก “การอบรม
ใหม่” แล้ว ปัญหาหนี้สาหัสจากความลำบาก
ในการดำรงชีวิต เนื่องจากปัญหาการว่างงาน หรือ
เงินเดือนน้อย หรือเพราะว่าหัวหน้าครอบครัวถูก
ควบคุมตัวอยู่ใน “ค่ายอบรมใหม่” เงินเดือนระดับ

ปานกลาง คิดโดยเฉลี่ยแล้วประมาณ 50 คอง เช่น
เงินเดือนของครูโรงเรียนอนุบาล นางพยาบาลที่มี
ประกาศนียบัตร ได้เดือนละ 55 คอง การงาน
หญิงในโรงงานทอผ้าได้เดือนละ 40 ถึง 50 คอง
อาจารย์มหาวิทยาลัย หรือวิศวกรได้เงินเดือนเดือน
ละ 120 คอง หมอที่ประกอบอาชีพมาแล้ว 3 ปี เดือน
ละ 60 คอง เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความแตกต่าง
ระหว่างรายได้จะเพิ่มขึ้นตามอาชีพ และสถานะทาง
สังคม ทั้งนี้เนื่องจากนอกเหนือจากเงินเดือน ยังมี
อภิสิทธิ์และผลประโยชน์อื่น ๆ อีกด้วย ซึ่งถึงแม้จะ
ไม่มากนัก แต่ก็เป็นตัวค้ำของใจที่ไม่เท่าเทียม
กันได้ และหลาย ๆ คนในวัยคนเราก็รู้สึกไม่พอใจ
กับความเหลื่อมล้ำดังกล่าวความหลักการนี้ ผู้ที่
ทำงานทุกคนสามารถซื้ออาหารและของใช้ในราคา
ค่ามากได้จากร้านค้าของรัฐ แต่สินค้ามักจะขาด
แคลนหรือมีไม่สม่ำเสมอ ด้วยเหตุนี้ ชาวเวียดนาม
จึงต้องหันไปพึ่งพา “ตลาดเสรี” ซึ่งเป็นตลาดที่เบ็ด
เสร็จ ถูกต้องตามกฎหมาย เราได้ถามความเห็นของ
กรรมการในโรงงานเครื่องจักรกลแห่งหนึ่ง ซึ่งมี
เงินเดือนประมาณ 90 ถึง 250 คอง พวกเขาเห็นว่า
เขาได้ประโยชน์จากการปฏิวัติ เนื่องจากตั้งแต่หัน
ไปพวกเขาทำงาน “ให้สังคม” (ซึ่งก็คือ รัฐ ผู้ตั้ง
เครื่องสูบน้ำสำหรับการเกษตร) แต่ไม่ใช่เพื่อขาย
จ้างคนใดคนหนึ่งที่เขาทำไว้ทั้งหมดเข้ากระเป๋าก
เอง อย่างไรก็ตาม นายทุนดังกล่าวนี้ก็ยังคงอยู่ใน
นครโฮจิมินห์ และได้รับค่าตอบแทนเดือนละ 650
คองในฐานะ “นายทุนชาติ” กรรมการเหล่านี้มีความ
พอใจที่ปัจจุบัน พวกเขามีสภาพแรงงานที่ปกป้อง
ผลประโยชน์ให้พวกเขาจริงๆ และมีบริการทาง
แพทย์ให้โดยไม่คิดค่ารักษา ถึงกระนั้นพวกเขาก็

รีบแสดงความเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าจะมีชีวิตอยู่ให้สมควรแก่สภาพจริง ๆ แล้ว จำจะต้องมีเงินเดือนอย่างน้อย เดือนละ 1,000 คอง บางคนก็เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาสินค้ามาบริการประชาชนในราคาทางการ ดังนั้น ทุกคนจึงต้องค้นหาทางดำรงชีวิตให้อยู่รอด นครโซจิมีนียังคงรักษาบรรยากาศของเมืองซึ่งทุกคนถักถอบซื้อขายดำเนินธุรกิจนานาชาติ อันเป็นลักษณะของโซ่ง่อนและโรตองในอดีต ใครก็ตามที่มีหนังสือเดินทางของต่างประเทศสามารถเข้าไปซื้อของในร้านค้าพิเศษ และอาจซื้อบุหรี่หรือกฤษใต้ 1 กล่องในราคา 10 คองลาร์ (เท่ากับ 34 คอง ตามอัตราแลกเปลี่ยนทางการ) เมื่อออกจากร้านก็อาจจะมีคนรับซื้อบุหรี่กล่องนั้นทันที ในราคาถึง 200 คอง เพื่อเอาไปขายต่อ อาจจะในราคาถึง 300 คอง ปัญหาที่มีอยู่ว่า ใครบ้างในเวียคนามจะสามารถซื้อบุหรี่ราคาแพงเช่นนั้นได้ ที่แน่ ๆ ก็คือ ถ้าเรามีบุหรีตรา "555" 1 กล่อง ก็จะสามารถเข้าพบหัวหน้าแผนกในคณะกรรมการประชาชนของเมืองได้ นอกจากบุหรี่แล้ว ทุกสิ่งทุกอย่างอาจเอามาแลกเปลี่ยนได้ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็ข้าวสาร นม วัตถุโบราณ เตื่อยีค ที-เชิร์ต โดยเฉพาะยารักษาโรค ซึ่งเป็นสินค้าที่หายากเป็นพิเศษในแง่หนึ่ง ดูเหมือนว่าชาวเวียคนามได้จะเคยชินกับการบริโภคยาเคมีและยาสังเคราะห์ แต่ในอีกแง่หนึ่ง คงจะต้องยอมรับว่า ในประเทศเขตร้อนอย่างเวียคนามนั้น โรคหลาย ๆ โรคไม่อาจรักษาได้ด้วยยาอื่นนอกจากแผนปัจจุบัน เช่นยาปฏิชีวะ เป็นต้น "การแพทย์สมุนไพร" และการฝังเข็มก็จะมีประสิทธิภาพในการรักษาจำกัด และในบางครั้งก็กลายเป็น "ยาทางอุคมการ" มากกว่า บ่อยครั้ง

ที่เดียวที่แพทย์ต้องส่งคนไข้กลับ หรือรับรู้ความทราบเจ็บป่วยของคนไข้โดยช่วยอะไรไม่ได้ ปัญหาที่ยังน่าหนักใจมากขึ้น เมื่อเกิดซากแกลนติงจาเป็นชั้นพื้นฐานสำหรับรักษาความสะอาดเช่น สบู่ น้ำยาแอมโมเนียสำหรับฆ่าเชื้อ ทำให้โรงพยาบาลไม่อาจทำความสะอาดฆ่าเชื้ออุปกรณ์ในการรักษาพยาบาลได้ตามที่ควรจะเป็น เราได้แต่หวังว่า ข้อตกลงระหว่างบริษัทรูซเซล-ยูคลาฟ (Roussel-Uclag) และโรน-บุเลงก์ (Rhône-Poulenc) กับรัฐบาลเวียคนาม ซึ่งลงนามไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ เพื่อหาทางฟื้นฟูกิจการห้องทดลองของบริษัทชั้นอีกครั้ง จะช่วยให้สถานการณั้กระเบื้องขึ้นบ้าง

โรงงานส่วนใหญ่ในเขตนครโซจิมีนียังทำงานเพียง 40% ของความสามารถในการผลิต และในบางครั้งก็ทำงานไม่เกิน 25% ในเขตต่าง ๆ ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการค้าขายและอุตสาหกรรมย่อยปรากฏว่า ร้านค้าและโรงงานล้วนแล้วแต่ปิดกิจการไปคาม ๆ กัน แต่ทว่าธุรกิจกลับไปเฟื่องฟูอยู่ตามทางเท้า (อย่างไรก็ตาม ยังไม่เฟื่องฟูเท่า "ตลาดโจร" สมัยทศวรรษปี 1966 ถึง 1975) ความร้านอาหารและร้านอาหารจะอื้ออึงไปด้วยเสียงพูดคุยและเสียงเพลงอเมริกัน อาจกล่าวได้ว่า ชีวิตทางสังคมในเวียคนามได้ผูกพันอยู่รอบ ๆ วงเครื่องดื่มและอาหาร ซึ่งราคาก็มีตั้งแต่ 2 คองถึง 10 คอง วันกาแฟนั้นไม่เคยว่างลงเลยทีเดียว ชาวโซ่ง่อนจำนวนมากยังไม่เลิกนิสัยการบริโภคแบบเดิมก็จริง แต่ทุกวันนี้ผู้ที่สามารถดื่มเบียร์ขวดละ 5 ถึง 10 คองหรือซีร็ดจากรยานยนต์โดยใช้น้ำมันดีครละ 10 คองนั้น คงจะไม่ใช้กลุ่มเดียวกับผู้ที่เคยทำอย่างเดียวกัน

ในอดีต ไม่น่าจะเป็นไปได้ว่า เงินที่เอามาจับจ่าย
ในกรณีเหล่านี้จะมาจาก “กำไรสงคราม” หรือ
“กำไรที่ได้จากการค้าขายกับพวกอเมริกัน” ทุกวัน
นี้เงินที่หมุนเวียนอยู่ในเวียดนามใต้ มาจากการลัก
ตบหรือขายและการคอร์รัปชัน ซึ่งแพร่หลายขึ้น
เป็นสัดส่วนกับความอึดอัดขัดสนขาดแคลน สินค้า
อุปโภคบริโภคต่าง ๆ และการเติบโตของอำนาจ
ของระบบราชการ โอกาสหาเงินที่คล่องที่สุกอย่าง
หนึ่ง เป็นผลจากความปรารถนาของคนจำนวนมาก
มากขึ้นเรื่อย ๆ ที่ต้องการออกจากเวียดนาม

๗-๖ ผู้หนีออกจากเวียดนาม

แทบจะไม่มีทีโศกเลยในนครโฮจิมินห์ ที่ชาว
ต่างชาติจะไม่ถูกชาวเวียดนามที่ถือการออกจาก
ประเทศเข้ามาชักชวนพูดคุยด้วย เราได้พบทั้ง
ผู้หญิงที่ร้องไห้หน้าคานองหน้า เพราะทำไมอาจอ้าง
เหตุผลทางครอบครัวได้ เนื่องจากเธอเป็นกำพร้า
นอกจากนี้ก็มีสามีภรรยาคู่หนึ่ง ซึ่งมีอายุมากแล้ว
และต้องการออกไปอยู่กับลูกหลานในฝรั่งเศส แต่
ก็ถูกเจ้าหน้าที่ปฏิเสธ นอกเสียจากว่าทั้งคู่จะเต็มใจ
“เสียสละ” เป็นที่รู้จักทั่วไปว่า รัฐบาลเวียดนาม
เป็นผู้จัดการการอพยพทางเรือของชาวเวียดนาม
เชื้อสายจีน (Hoa) โดยคิดค่าตอบแทนเป็นทอง
แต่ในกรณีตรงกันข้าม ทางรัฐบาลต้องการกำจัด
ชาวเวียดนามเชื้อสายฝรั่งเศส ซึ่งมีอยู่ประมาณ
หมื่นคน ทั้ง ๆ ที่คนเหล่านี้ส่วนใหญ่ถือสัญชาติ
เวียดนาม และผูกพันกับวัฒนธรรมเวียดนาม และ
บางคนก็พูดภาษาฝรั่งเศสไม่ได้ด้วยซ้ำ เหตุผลที่เจ้า
หน้าที่ยกมาอ้างก็คือ “ความเป็นระเบียบเรียบร้อย
และศีลธรรมอันดีของสังคม” คนกลุ่มนี้ถูกกล่าวหา

ว่าเป็นต้นตอตัวการของปัญหาสังคมทุกอย่าง ทั้ง
แต่ปัญหาโสเภณีเงินถึงธุรกิจที่ผิดกฎหมายทั้งหลาย
เพื่อที่จะเข้าใจนโยบายของรัฐบาลเวียดนามต่อพวก
ลูกครึ่งฝรั่งเศสให้ชัดเจนขึ้น เราจะต้องโยงนโยบาย
เฉพาะกรณีนี้เข้ากับนโยบายของรัฐบาลเวียดนาม
ที่มีต่อบรรดาชนกลุ่มน้อยในเขตที่ราบสูง และ
ต่อพวกเวียดนามเชื้อสายจีนในเวียดนามเหนือ
(นับตั้งแต่เริ่มขัดแย้งในจีน) สำหรับกลุ่มแรก คือ
ชนกลุ่มน้อยในเขตที่ราบสูงนั้น เวียดนามมีนโยบาย
ผสมกลมกลืน แต่สำหรับกลุ่มหลัง รัฐบาลมีแต่
ความหวาดระแวง และใช้วิธีการกันอย่างน่าสังเกตุ
ปัญหาของลูกครึ่งฝรั่งเศสยิ่งซับซ้อนมากขึ้น เมื่อ
รัฐบาลฝรั่งเศสตกลงยอมรับแต่ผู้ที่เกิดระหว่างค.ศ.
1948 ถึง 1955 เท่านั้น ราวกับว่าการแต่งงาน
ระหว่างชาวฝรั่งเศสกับชาวเวียดนามนั้น ไม่ได้เกิด
ขึ้นเลยในเวลาอื่นนอกจากสมัยที่ฝรั่งเศสส่งทหารไป
ประจำการอยู่ในเวียดนามเป็นจำนวนมากเท่านั้น
ถ้าปัญหาไม่อาจแก้ไขได้ บรรดาลูกครึ่งกว่า
7,000 คนนั้นก็จะถูกผลักทิ้งไปตามยถากรรม จะ
กลายเป็น “สุนัขไม่มีเจ้าของ” ในสาธารณรัฐสังคมนิยม
เวียดนามไปกระนั้นหรือ

การหลบหนีออกจากเวียดนามได้ทวีจำนวน
ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 1979
เป็นต้นมา อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะเป็นต้นไป
ทุกคนที่ถือการลักตบบอกนอกประเทศตระหนัก
ดีว่า จะต้องเสี่ยงภัยใหญ่หลวงในทะเล หรือเสี่ยง
ต่อการถูกจับ อาจารย์คนหนึ่งที่เรารู้จักเคยพยายาม
หลบหนีออกมาแต่ไม่สำเร็จ และถูกจับจำคุกถึง 11
เดือน

ในสายตาของรัฐบาลเวียดนาม วิกฤตการณ์

ทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุเดียวที่อธิบายว่า ทำไมชาวเวียคนามจึงต้องการออกจากประเทศ เป็นความจริงที่ว่า ในแวดวงสนทนา ความลำบากทางเศรษฐกิจมักจะได้รับการอ้างถึงอยู่เสมอๆ แต่ก็ไม่อาจเป็นเหตุผลเพียงประการเดียว เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ฝ่ายรัฐบาลมักจะอ้างถึงคือ พื้นฐานทางสังคมของผู้ที่ต้องการออกจากเวียคนาม อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีส่วนร่วมมีอย่างจริงจังกับรัฐบาลชุกก่อนน่าจะได้หลบหนีออกไปนานแล้ว หรือไม่ก็ถูกควบคุมตัวอยู่ในค่าย หรือถ้าไม่เช่นนั้น ก็เป็นผู้ที่สามารถเปลี่ยน โจมหน้หน้าและความคิด ได้ อย่างแนบเนียน ความจริงนั้น ผู้ที่หลบหนีออกจากเวียคนามมีที่แล้ว รวมทั้งผู้ที่ยื่นคำร้องขอออกจากประเทศในบั้น มีภูมิหลังทางสังคมที่กว้างขวางมาก ส่วนใหญ่แล้ว เป็นผู้ซึ่งเคยสนับสนุนแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ หรือรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราว (FLN/GRP) และได้ก่อนรับการปลดปล่อยเมื่อ 1975 ด้วยความเต็มใจ รวมทั้งมีความตั้งใจร่วมมือกับระบอบใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บรรดาวิศวกร แพทย์ ครูอาจารย์ นักบริหาร และแม้กระทั่งนายทุนบางกลุ่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อเวลาได้ผ่านไป 3 หรือ 4 ปี บุคคลเหล่านี้กลับเกิดความเหน็ดเหนื่อยต่าระบอบปัจจุบัน บางคนก็ท้อแท้หมดกำลังใจ บางคนก็รู้สึกโกรธเกลียดชยะแขยง แต่ทุกคนก็รู้สึกเหมือนกันทั้งนั้นว่า ถูกหลอกลวงและคักอยู่ ในสถานการณ์ที่ไร้เหตุผลโดยสิ้นเชิง

ด้วยเหตุนี้ อาจกล่าวได้ว่า ประชาชนเวียคนามได้ส่วนหนึ่งอยู่ในสภาวะของ “แบ่งแยกทางความคิดจิตใจ” จากระบอบคอมมิวนิสต์ ที่ขานอวยสรร ได้รับคำบอกเล่าถึงกรณีของสหายน้าคนหนึ่ง

ของขบวนการต่อสู้ในเวียคนามได้ ซึ่งปัจจุบันเป็นนักการทูตและ “พอใจจะทำงานอยู่ต่างประเทศมากกว่าในเวียคนามได้ เพราะคนที่นี่ไม่ชอบการปฏิวัติ” ในตอนแรก คำพูดเหล่านี้คงต้องลอยเป็นนามธรรมมากสำหรับเรา แต่ความเป็นจริงค่อยๆ ประจักษ์แก่สายตาเราทีละเล็กละน้อย เราได้มีโอกาสฟังคำพูดทำนองเดียวกันนี้อีกหลายครั้ง บางคนกล่าวตรงๆเลยว่า “พวกผู้นำได้ทรยศต่อการปฏิวัติ” บางคนที่ยังสงวนท่าทีอยู่ก็กล่าวแต่เพียงว่า “สถานการณ์โดยทั่วไปนั้นดีขึ้นกว่าแต่ก่อน แต่ประชาชนก็ยังเปรียบเทียบเหมือนคนที่ยืนอยู่ตรงทาง 2 แพร่ง เนื่องจากประชาชนยังไม่ได้เลือกเดินเส้นทางปฏิวัติอย่างมุ่งมั่น” ตัวอย่างที่ยกมานี้เป็นความคิดเห็นของผู้ปฏิบัติงานซึ่งได้เคยเสี่ยงชีวิตเพื่อการปฏิวัติมาแล้ว ส่วนชาวเวียคนามที่มีได้ยึดมั่นทางการเมืองเป็นพิเศษ มักจะให้ความเห็นที่ค่อนข้างจะรวบรัดเกี่ยวกับข้อเสียของระบอบสังคมนิยม

แน่นอนว่า เป็นการยากที่จะประเมินให้ชัดเจนว่า ความไม่พอใจต่างๆเหล่านี้แสดงถึงความรู้สึกนึกคิดของชาวเวียคนามทางใต้ทั้งหมดสักเพียงใดเท่าที่เราพอจะสังเกตได้ กลุ่มที่ไม่พอใจมากที่สุดได้แก่ บรรดานายช่าง ข้าราชการ ลูกจ้างรายย่อย บุคคลในวงการแพทย์ ครู เป็นต้น มาตรฐานการครองชีพของคนกลุ่มนี้ต้องตกต่ำลงอย่างมาก ภายหลังจากการนำเอาระบบเงินเดือนของทางเหนือมาใช้ในเวียคนามใต้ ในขณะเดียวกัน บรรยากาศทางความคิดจิตใจก็ค่อนข้างจะลำบากสำหรับพวกเขาด้วย

ในส่วนของการกรรมากรและชาวนาเก่า เขามี

ความคิดเห็นกันอย่างไร เป็นความจริงว่า รัฐบาลเวียดนามได้ทุ่มเทความพยายามอย่างมากที่จะปรับปรุงเขตเกษตรกรรมที่ถูกทอดทิ้งระหว่างสงครามให้ใช้งานได้ใหม่อีกครั้ง เพื่อเป็นที่ทำกินของผู้ว่างงานจากในเมือง การสร้างเขตเศรษฐกิจใหม่นั้นเป็นสิ่งที่ช่วยด้วยเหตุผล เพราะเป็นนโยบายที่เห็นเป็นไปไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม เท่าที่ปรากฏนั้นเป็นนโยบายที่ทำให้สำเร็จยาก เนื่องจากเขตต่างๆ มักจะขาดแคลนอุปกรณ์ที่จำเป็นทั้งหลายในการเกษตร อีกสิ่งหนึ่งซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นความสำเร็จของรัฐบาลก็คือ ความพยายามปรับให้ผู้ที่เคยเป็นไพร่ทาสหรือกสิกรยากจน ให้สามารถกลับมาอยู่ในสังคมได้ตามปกติอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้งการรณรงค์ต่อสู้กับผลกระทบกระเทือนทางสังคม อันเนื่องมาจากสงครามและเผด็จการทหารในเวียดนามใต้ตลอด 20 ปีที่ผ่านมา ส่วนนโยบายนาธรรมนั้นเป็นที่แน่ชัดว่า ประสบปัญหาที่ต้องเผชิญกับความเฉื่อยชาของชาวนา หรือไม่ก็ต้องกีดกันต่อต้านอย่างแข็งขันไปเลยทีเดียว แต่เนื่องจากเราไม่มีสถิติที่เชื่อถือได้ จึงไม่อาจแจกแจงผลลัพธ์ของนโยบายรวมการผลิตทางเกษตรกรรมได้อย่างถูกต้อง ดูเหมือนว่าการผลิตรวมหมู่จะก้าวไปไกลที่สุดในเขตจังหวัดเกาลอง (Cou Long) กล่าวคือ รวมพื้นที่ถึง 55% และครอบคลุมประชาชนถึง 67% ของจำนวนครอบครัวทั้งหมด แต่ทว่าที่อื่น ๆ เช่น ในเขตจังหวัดลองอัน (Long An) มีสหกรณ์การผลิตเพียง 4 แห่ง และหน่วยผลิตย่อย 282 หน่วย (สถิติเมื่อวันที่ 1 พฤศจิกายน 1979) จากตัวเลขของทางการ ในภาคใต้มีสหกรณ์การผลิตเพียง 271 แห่ง และกลุ่มการผลิตอีก 12,437 แห่ง ซึ่งครอบคลุม

ประชาชน 491,000 ครอบครัว (31% ของผู้ผลิตทั้งหมด) และทำการผลิตบนพื้นที่ 463,000 เฮกตาร์ (41% ของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด) หน่วยการผลิตต่างๆ นั้นมีเครื่องจักรกลที่มีกำลังเกิน 6 แรงม้าอยู่ 531 เครื่องกระจายอยู่ตามสถานเครื่องจักรกล 3 แห่งด้วยกัน เราอาจสรุปได้ว่า สถานการณ์ในปัจจุบันยังห่างไกลจากเป้าหมายที่ตั้งไว้แต่แรก ซึ่งต้องการดำเนินนโยบายให้แล้วเสร็จในปีนั้น

การประสานที่ล้มเหลว

ความไม่พอใจนั้นมีได้จำกัดอยู่เพียงแต่ในหมู่ชาวเมือง เช่น นครโฮจิมินห์ และไซกอง หรือเป็นความรู้สึกของชนชั้นกลางแก่กลุ่มเดียว นี่เป็นข้อไม่อาจปฏิเสธได้ จากการที่เราได้ไปอยู่ในเวียดนามทางใต้มานั้น เราพอจะสังเกตได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวพันว่า เขาอยู่ในสถานะที่จำต้องยอมจำนนต่อการยึดครองทางทหารและการเมือง รัฐเวียดนามหลังการปฏิวัติได้ประสานกระแสนการเมืองที่มีใช้กระแสนคอมมิวนิสต์ ซึ่งได้เคยร่วมต่อต้านเผด็จการและสหรัฐ ฯ ในเวียดนามใต้เข้ากับโครงสร้างอำนาจใหม่ แม้แต่ผู้นิยมคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ทั้งหมดก็มิได้มีบทบาทในรัฐเวียดนามสังคมนิยม ผู้เคลื่อนไหวของขบวนการปลดปล่อยชาติแห่งเวียดนามหลายคน ได้รับมอบหมายตำแหน่งหน้าที่ซึ่งไม่มีอำนาจอันแท้จริงแต่อย่างใด ถึงแม้ว่าในส่วนลึกของจิตใจ ชาวเวียดนามใต้ส่วนใหญ่จะรู้สึกหวั่นเกรงการเผชิญหน้ากับ "พวกทางเหนือ" เมื่อปี 1975 ก็ตาม แต่ก็ยังปลอบใจตนเองว่า อย่างน้อยที่สุดปัญหาต่างๆ คงจะตกลงกันได้เสมอระหว่างชาวเวียดนามด้วยกัน ขอ

เพียงแต่ให้สหรัฐรูดุชัปได้ให้พ้นจากเวียดนามเท่านั้น แต่ทว่าทุกวันนี้ดูเหมือนจะมีแต่ความหมกหมองและความเจ็บแค้น แม้กระทั่งในหมู่ผู้นำของแนวร่วมปลดปล่อยชาติและรัฐบาลชั่วคราว ผู้ที่เคลื่อนไหวในขบวนการ “พลังที่สาม” ถูกถือว่าในการให้ความร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ ช่องว่างระหว่างประชาชนกับผู้นำ ไม่ว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม เป็นความจริงซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้

ด้วยเหตุนี้ จึงควรระดมทรัพยากรอย่างยิ่งในการแบ่งเป็น “พวกเวียดนามเหนือ” “พวกเวียดนามใต้” ซึ่งเป็นกรกล่าวที่ง่ายเกินไป ทั้ง 2 คำนี้จะต้องเป็นที่เข้าใจว่าเป็นการแบ่งโดยยึดความหมายทางการเมืองเป็นหลัก เราได้พบสหายนำ ซึ่งเป็น “พวกทางเหนือ” แต่มีภูมิลำเนาตั้งเดิมอยู่ทางใต้ และได้ย้ายขึ้นไปได้รับการฝึกฝนอบรมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม นอกจากนี้ การแบ่งเป็นเหนือ-ใต้ ยังมีข้อเสียอีกประการหนึ่งที่สำคัญคือ มิได้รวมถึงภาคกลางของเวียดนาม ซึ่งความจริงนั้นมีผู้นำพรรคจำนวนมากที่เคียวมาจากจังหวัดกวางงายและกวางนำ (Quang Ngai, Quang Nam) เป็นต้นว่า เลอควอน โอริคอง (ซึ่งรับผิดชอบการรวมนา) ความรู้สึกยึดถือท้องถิ่นที่ยังคงหลงเหลืออยู่ หรือฟื้นฟูขึ้นมาอีกนั้น มีส่วนทำให้สถานการณ์ยิ่งซับซ้อนมากขึ้น โดยเฉพาะในหมู่ชาว “โคชินจีน” ดังกรณีที่เกิดขึ้นเมื่อปี 1955 ซึ่งผู้อพยพ “ชาวคองเกีย” ย้ายมาตั้งหลักแหล่งในเวียดนามใต้และครอบครองตำแหน่งสำคัญ ๆ จริงอยู่ เราคงต้องระวังไม่หลงคิดอยู่กับข้อเรียกร้องแบบท้องถิ่นนิยม แค่อย่างไรก็ตาม นับตั้งแต่ปี 1967 เป็นต้นมา เหตุการณ์ต่าง ๆ นับตั้งแต่การเร่งรีบรวมเวียดนามเป็นเอกรัฐ

(ทั้งที่เลอควอนเคยให้คำมั่นไว้ว่า จะค่อยเป็นค่อยไป) การนำเอาระบบการผลิตร่วมมาใช้ โดยที่บางกรณีเป็นการฝืนบังคับ (ก่อนหน้าการประชุมใหญ่ของคณะกรรมการกลางเมื่อเดือนสิงหาคม-กันยายน ที่ผ่านมา) รวมทั้งเหตุการณ์อื่นๆ ซึ่งท้ายที่สุดก็จะสอกล้องกันไปหมด ไม่ว่าจะเกิดขึ้นในโรงงาน มหาวิทยาลัย โรงพยาบาล หรือในนาของรัฐ ตำแหน่งที่มีหน้าที่ควบคุมการตัดสินใจจะถูกจัดสรรให้ “พวกฝ่ายเหนือ” ตามความหมายทางการเมือง แม้ในกรณีที่พวก “ปฏิวัติ” จะมีความสามารถน้อยกว่าเพื่อนร่วมงานที่เป็น “พวกฝ่ายใต้” หรือ “พวกกฎมูฟี่” ตามหลักการแล้ว พวก “ปฏิวัติ” จะมีอำนาจตัดสินใจชี้ขาด ผลก็คือทำให้เกิดการสูญเปล่าอย่างไม่น่าเชื่อ และทำให้งานระดับหัวหน้า เช่น บรรณานายช่าง หรือผู้บริหาร เกิดความท้อแท้ และเลิกให้ความร่วมมือกับรัฐบาลสังคมนิยม ทั้ง ๆ ที่เคยมีความตั้งใจดีในระยะแรกๆ

หน่วยกำลังตำรวจ ซึ่งทำหน้าที่รักษาความสงบในเขตนครโฮจิมินห์ ส่วนใหญ่จะมาจากจังหวัดเงทินห์ (Nghe Tinh) ในภาคเหนือ ซึ่งมีประชากรหนาแน่นมาก ความจริงข้อนี้ไม่ช่วยลดความหวาดระแวงที่ประชาชนมีต่อกลไกการควบคุมของตำรวจเท่าไรนัก

ในอีกแง่หนึ่ง ภายในวงราชการและมหาวิทยาลัย ก็มีการกวาดล้างโดยการไล่ออกหรือลาออก ความรุนแรงในการกวาดล้างนี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง แต่แตกต่างกันไปแล้วแต่กรณี อาทิเช่น คณะอักษรศาสตร์ในมหาวิทยาลัยไซ่ง่อนต้องเปลี่ยนบรรดาอาจารย์ไปเกือบครึ่ง ยิ่งกว่านั้น

แผนกปรัชญาและสังคมวิทยา ก็ยังถูกยุบอีกด้วย อาจารย์ในแผนกถูกย้ายไปแผนกอื่นๆ หรืออาจไม่มีงานทำโดยยังได้รับเงินเดือนอยู่ นอกจากนี้ ยังมีการบังคับอมรมภายในมหาวิทยาลัยเลยเป็นเวลาหลายเดือน การควบคุมทางอุดมการณ์ค่อนข้างจะเข้มงวด หนังสือในห้องสมุดกลางที่ไซ่ง่อนซึ่งซื้อก่อนปี 1975 นั้น ประชาชนทั่วไปไม่มีสิทธิ์จะอ่านได้ ผู้ที่จะอ่านหนังสือเหล่านั้นได้ต้องเป็นนักวิจัย “ระดับสูง” และต้องมีหนังสือรับรองของสถาบันในสังกัด การอ่านก็ต้องอ่านในห้องที่จัดไว้ให้โดยเฉพาะ ส่วนในห้องหนังสือที่เปิดให้ประชาชนทั่วไปนั้น จะมีแค่หนังสือที่พิมพ์ที่ฮานอย

เป็นการยากจะยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขว่า การที่เศรษฐกิจของเวียดนามใต้ไม่อาจดำเนินต่อไปได้ตามปกติหลังการปลดปล่อย เป็นเพราะความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาภายนอกโดยสิ้นเชิง โดยเฉพาะโรงงานอาหารสำเร็จรูป วิธีการผลิตและจัดจำหน่ายก็ได้มาตรฐาน ยิ่งกว่านั้นทั้ง ช่างเทคนิคและผู้บริหารก็ได้ให้ความร่วมมือกับรัฐบาลใหม่เพื่อร่วม “สร้างสรรค์เวียดนามใหม่” อย่างไรก็ตาม การผลิตกลับตกต่ำลงทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพ ในบางกรณี สาเหตุอาจเนื่องมาจากการที่ผู้ที่ปฏิบัติงานระดับหัวหน้าที่มาจากทางเหนือไม่มีความสามารถเพียงพอ หรือไม่อาจปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพทางใต้ แต่ในบางกรณี เหตุผลทางอุดมการณ์ถูกนำมาอ้างแทนเหตุผลทางการเงินหรือทางเทคนิค (ตัวอย่างเช่น กรณีการผลิตรูปต่งออกสู่สิงคโปร์และฮ่องกง การผลิตได้หยุดชะงักไประยะหนึ่ง แต่ก็ได้เริ่มใหม่ หลังจากที่ว่ารัฐบาลสังเกตเห็นว่า การระงับการผลิตทำให้ต้องสูญเสียเงินตราต่างประเทศ

นับหนึ่งคอลดาร์)

บุคคลระดับหัวหน้าที่ถูกกักกันหรือผลักดันให้มีตำแหน่งที่มีความสำคัญรองๆ นั้น มิได้มีแต่พวก “กุ่มพี” เท่านั้น แม้แต่สหายนำคอมมิวนิสต์ที่มีเชื้อสายจากเวียดนามใต้ แต่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายการรวมเวียดนามที่สืบเนื่องจากการกักกันใจ โดยผลการหรือไม่เห็นด้วยกับวิถีทำงาน ก็พลอยกระทบกระเทือนไปด้วยเช่นกัน

หนทางของการปรองดอง

ก๊วยเท่กั้น ผู้ที่มาจากทางเหนือ^(๘) จึงต้องมีภาระทำหน้าที่แทนผู้ที่ต้องไปรับการ “ฝึกอบรมอีกครั้งหนึ่ง” นับตั้งแต่ปี 1975 เป็นต้นมา การฝึกอบรมดังกล่าวนี้ ในบางกรณีก็คือการต้องโทษนั่นเอง แต่ในบางกรณีก็คล้ายๆ กับไป “เข้าเรียนครึ่งวัน” แบ่งเวลาระหว่างการเรียนและการใช้แรงงาน ในปัจจุบัน ผู้ที่ถูกควบคุมทั้งหมดคาดว่าจะมีประมาณ ๘๐,๐๐๐ ถึง 2๐๐,๐๐๐ คน หรือ 7 แสนคน ส่วนใหญ่เคยเป็นผู้ที่ทำงานให้หน่วยพลเรือนหรือทหารของรัฐบาลเผด็จการของเวียดนามใต้ แต่การลงโทษนี้ไม่ได้จำแนกเสมอไปว่า มีส่วนร่วมกับกิจการสมัยนั้นอย่างลึกซึ้งเพียงใด มีกรณีตัวอย่างของชายคนหนึ่ง อายุถึง 64 ปีแล้ว เคยเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยในรัฐสภาเวียดนามใต้ แต่จนกระทั่งปลายปี 1979 เขาก็ไม่ได้รับการปล่อยตัว หรืออีกกรณีหนึ่งถูกพิจารณาว่าเป็น “ผู้ทำความผิดร้ายแรง” เนื่องจากเขาถูกเกณฑ์เป็นทหารในกองทัพอากาศ โดยทำหน้าที่สอนภาษาอังกฤษให้แก่ผู้ที่จะเดินทางไปฝึกงานที่สหรัฐอเมริกา ตรงกันข้าม พันเอกเฮ (Ve) ผู้ประจักษ์ “กรงเสือ”

สำหรับثمانผู้รักชาติสมัยเผด็จการทหาร กลับ จะได้รับการปลดปล่อย แต่คำสั่งนี้ถูกระงับไว้ เนื่องจากผู้รักชาติทั้งหลายได้พากันคัดค้าน แต่ คนก็เล่าลือกันว่า ภรรยาของนายพันเอกผู้หนึ่งเพียง คนเดียวต้องจ่ายเงินไป 70 เหมียดูทอง

อาจารย์ในมหาวิทยาลัยคนหนึ่ง ซึ่งต้องโทษ จำคุกอยู่หลายเดือน เพราะถูกกล่าวหาว่าเป็นสมาชิกกลุ่มต่อต้านรัฐบาล ได้ตั้งคำถามว่า “จะมีอะไร ที่ต้องทำความเข้าใจอีกหรือ ในระบบอย่างนี้ การ ตัดสินใจโดยพลการเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นควบคู่ไปกับ ความไร้เหตุผล” ไม่ว่าความจริงจะเป็นอย่างไรก็ตาม เป็นการยากที่จะพบชาวเวียดนามใต้คนใดที่ไม่เคยถูกส่งไป “อบรม” หรือที่มีญาติพี่น้องคนรู้จักเคยถูกควบคุมตัวแบบเดียวกัน ในทางปฏิบัตินั้น นโยบาย “ฝึกอบรม” แยกต่างกันไปตามสถานที่ และบุคคล เป็นกันทั่ว บรรดาอาจารย์ในมหาวิทยาลัยเมืองเว้ไม่คงไป “ฝึกอบรม” แต่ที่ไซ่ง่อน กลับต้องเข้า “สัมมนา” สภาพในค่ายแต่ละแห่งก็ แยกต่างกันไปแล้วแต่ว่าผู้ที่ควบคุมค่ายเป็นทหารหรือ เจ้าหน้าที่ความมั่นคง แล้วแต่ที่ว่าค่ายนั้นอยู่ใน เวียดนามทางเหนือหรือทางใต้ ครอบครัวของผู้ที่ ถูกควบคุมตัวอยู่ในค่ายอาจส่งอาหาร ยารักษาโรค เสื้อผ้า ซึ่งก็มักจะถึงมือผู้รับ สิทธิเขาเยี่ยมก็มีอยู่ แต่จะบ่อยครั้งหรือไม่ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เรา อาจคุยตัวอย่างกรณีของผู้หญิงคนหนึ่ง ซึ่งมีภูมิลำเนา อยู่ในนครโฮจิมินห์ แต่สามีของเธอถูกควบคุมอยู่ใน ค่ายห่างจากฮานอยขึ้นไปทางเหนือประมาณ 100 กิโลเมตร เธอต้องใช้จ่ายเงินถึง 3,000 คงเป็นค่า เก็บขางและค่าที่พัก เพื่อไปเยี่ยมและพูดคุยกับ สามีเพียง 2 ครั้งใน 3 ปี โศกยามหนึ่งผ้าจกตำสนทนา

อยู่ด้วย แน่แน่นอนว่า ผู้หญิงคนนั้นไม่อาจเสียค่าใช้จ่ายมากมายเช่นนั้นได้อีก แม้ว่าจะเป็นปีละครั้งก็ตาม

ในขณะเดียวกัน พลังทางการเมือง “พลังที่ สาม” ก็ไม่เข้มแข็งหรือเอาจริงเอาจังพอที่จะมีส่วน กำหนดความเป็นไปของเหตุการณ์ได้ สถานการณ์ ที่ไม่เท่าเทียมกันอย่างยั้งนี้ นำไปสู่สภาวะพึ่งพา ค่ายเหล่านี้เอง ในหมู่ชาวเวียดนามทางใต้ ความ รู้สึกว่าเป็นผู้แพ้จึงเกิดขึ้นได้ ตลอดจนความรู้สึกว่า ผู้ปกครองจากทางเหนือกำลังบีบบังคับให้เขาคงอด ใช้ความคิดที่เคยเลื่อมใสระบบเศรษฐกิจและสังคม แบบทุนนิยมที่ผูกพันกับสหรัฐฯ ถึงแม้ว่าการเลือก ระบบนี้จะเป็นอย่างตั้งใจหรือไม่ตั้งใจก็ตาม ส่วน ผู้ที่นิยมคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้นั้น ชีวิตของ เขามีส่วนพัวพันกับวิถีชีวิตแบบทุนนิยมมานาน จน ตกเป็นที่สงสัยจากผู้ปกครองว่า คงจะรับเอาอุดม การและความปฏิบัติแบบทุนนิยมมาบ้างไม่มากก็ น้อย

วัตถุประสงค์ของการ “ฝึกอบรม” นี้มีอยู่ บ้าง นอกเหนือจากการลงโทษอาญากรรมความ ทึบย่นได้ เมื่อพิจารณาแล้ว ดูเหมือนว่าจะมีอยู่ 2 ประการ คือ ป้องกันไม่ให้ฝ่ายค้านสามารถรวม ตัวจัดตั้งได้ และในขณะเดียวกันก็เป็นโอกาสที่จะ โหม่นนำเปลี่ยนแปลงนุคมการ แต่อย่างไรก็ดี ผู้ปกครอง เวียดนามภาคใต้หวังการสนับสนุนจากประชาชนอย่าง จริงจังสักเพียงใด เมื่อเวลาวิ่งผ่านไป และเมื่อ ไตร่ตรองจากนโยบายที่เปลี่ยนแปลงไปตั้งแต่ ค.ศ. 1975 หลายคนกลับมีความเห็นว่า “การปกครอง ประชาชาติเวียดนาม” นั้น เป็นเพียง “คำขวัญ ทางยุทธวิธี” เท่านั้นเอง

อันที่จริง การปลดปล่อยเวียดนามใต้เกิดขึ้น

ภายใต้เงื่อนไขที่ไม่ตัดเย็บกัน ระหว่างกำลังของทางเหนือและทางใต้ พลังของขบวนการต่อสู้ในเวียดนามใต้ถูกทำลายลงอย่างหนัก ระหว่างสงครามกับอเมริกา กำลังทหารเกือบทั้งหมดของขบวนการถูกกวาดล้าง (ประมาณ 4 กองพล ทั้งนี้ ไม่รวมกำลังส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น) ส่วนพลังทางการเมืองของแนวร่วมปลดแอกแห่งชาติ และรัฐบาลปฏิวัติชั่วคราวก็ถูกปราบปรามจนเหลืออยู่น้อยเต็มทีระหว่างการรุกครั้งใหญ่เมื่อเทศกาลตรุษปี 1968 และถูกกวาดล้างจนเกือบหมดสิ้นระหว่าง “ปฏิบัติการพินักซ์” ของอเมริกา ปัจจุบันชาติที่อำนวยความสะดวกให้การปลดปล่อยสำเร็จก็คือ กำลังพลอันมหาศาล และวิธีการแบบทหารของกองทัพจากสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม

ปัญหาอินโดจีน

ถึงแม้ว่า ความขัดแย้งในอินโดจีนจะมีผลกระทบกระเทือนต่อความมั่นคงทางการเมืองภายในของเวียดนามก็ตาม แต่ก็เป็นการยากสำหรับผู้นำเวียดนามที่จะเลือกหนทางประนีประนอมในปัญหามัมพูชา ทั้งนี้เนื่องมาจากความสำคัญของผลได้ผลเสียของความขัดแย้งดังกล่าว ในสายตาของผู้นำเวียดนาม ลาวและกัมพูชาเป็นปรวการที่มีความสำคัญยิ่งยวดในค่านิยมทศศาสตร์ ความพยายามของจีนที่จะสร้างเขตอิทธิพลขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แข่งกับสหภาพโซเวียตโดยฉวยโอกาสจาก “ช่องว่าง” อันเกิดขึ้นจากการถอนตัวของจักรวรรดินิยมตะวันตกนั้น มีผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลักดันให้เวียดนามต้องพยายามสร้างเขตอิทธิพลของตนในอินโดจีนชั้นบ้าง เขตอิทธิพลดังกล่าวนี้

คงจะไม่มีโครงสร้างเป็นทางการในรูปสหพันธ์อินโดจีน แต่คงจะมีรูปแบบเป็นการรวมตัวของกลุ่มประเทศ ซึ่งมี “ความสัมพันธ์พิเศษ” ระหว่างกัน ภายใต้ความอุปถัมภ์ของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เข้าทำนองสนธิสัญญาออร์ซอร์ระดับภูมิภาคอินโดจีน โครงสร้างดังกล่าวนี้เท่านั้นที่จะสามารถยืนยันถึงความพยายามแยกคนเป็นอิสระของชนชาติกลุ่มน้อย ซึ่งยังไม่รวมตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับรัฐประชาชาติเวียดนามอย่างแนบแน่นเท่าใดนัก ถึงแม้ว่าผู้นำคอมมิวนิสต์ในเวียดนามจะพยายามอย่างยิ่งที่จะสร้างเอกภาพของประชาชาติก็ตาม เมื่อ ค.ศ. 1977 ชาวเขมรกรอม (Khmer Krom) ได้ก่อการลุกฮือขึ้นในเขตจังหวัดซอกทรวง (Soc Trang) และทราวินห์ (Tra Vinh) ทางตอนใต้ของเวียดนาม ส่วนในเขตที่ราบสูงตอนกลางของประเทศ ก็มีการเคลื่อนไหวปฏิบัติการของกลุ่มกองโจรของขบวนการ FULRO (แนวร่วมปลดแอกชาติพันธุ์ที่ถูกกดขี่ หรือ Front Uni de Libération des Races Opprimées) สำหรับชนกลุ่มน้อยในภาคเหนือ นั้นนับตั้งแต่รัฐบาลได้ยกเลิกเขตปกครองตนเอง ก็ดูเหมือนว่าหลายกลุ่มที่เกี่ยวข้องจะให้ความสนใจต่อคำโฆษณาชวนเชื่อของจีน ด้วยเหตุนี้เอง ผู้นำเวียดนามจึงเห็นว่า จำเป็นอย่างยิ่งในแง่การเมืองภายในที่จะคองหาทางตัดเสียให้ได้ โดยเฉพาะในกรณีที่มีการเรียกร้องดังกล่าวได้รับความสนับสนุนจากประเทศคอมมิวนิสต์เพื่อนบ้าน เช่น พอลพต

นอกจากนี้ ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะยาวก็มีความสำคัญยิ่งสำหรับเวียดนาม ซึ่งจัดว่าเป็นประเทศที่ยากจนที่สุดประเทศหนึ่งของโลก

ผลประโยชน์ดังกล่าวได้แก่ การแข่งขันทรัพยากรธรรมชาติตามชายฝั่งทะเลจีนใต้ ทนทางพัฒนาพลังงานจากโครงการเขื่อนผลิตไฟฟ้าขนาดใหญ่ในแม่น้ำโขงตลอดจนสู่ทางที่จะพัฒนาเหมืองแร่ การผลิตข้าวและอุตสาหกรรมเกษตรในเขตที่ราบแต่ละเขตที่ราบสูงของกลุ่มน้ำโขงตอนกลาง^(๑) เราพอจะมองเห็นได้เลาๆว่าเบื้องหลังการเข้าเป็นภาคีคณะมนตรีความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน (COMECON) และการผูกพันเศรษฐกิจของเวียดนามเข้ากับระบบการวางแผนระหว่างประเทศสังคมนิยมนั้น ก็คือแผนการจัดตั้ง COMECON ในระดับอินโดจีนขึ้น เราค่อนข้างจะแน่ใจว่า จะไม่มีการทิ้งสหพันธรัฐทางการเมืองขึ้น แต่ไม่มีใครในซานฮวยปฏิเสธข้อที่ว่า การรวมตัวทางเศรษฐกิจของอินโดจีนจะต้องเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ทั้งกล่าวมาแล้วนี้ เวียดนามจึงไม่อาจหันหลังกลับได้ และนี่คือความหมายของคำพูดของนายฟามวันดงที่ว่า “สถานการณ์ไม่อาจหมุนกลับคืนได้” โดยเฉพะอย่างยิ่ง ถ้าพิจารณาจากสถานการณ์ในกัมพูชา ซึ่งกำลังของฝ่ายเวียดนามและรัฐบาลเขง สัมรินทร์ได้เปรียบทั้งด้านทหารและการเมือง ดังนั้นเราจึงมองไม่เห็นว่าจะมีอะไรมาบังคับให้ซานฮวยต้องยอมรับนโยบายประนีประนอม เช่น ดอนทหารจากกัมพูชา สัมเลิการใช้กำลังทหารแก้ปัญหาความขัดแย้ง ยอมรับการแก้ปัญหาด้วยวิธีทางการเมือง โดยการจัดตั้งรัฐบาลแห่งชาติซึ่งมีเจ้าสิทธิรวมอยู่ด้วย ทั้งนี้โดยมีมหาอำนาจเป็นผู้ค้ำประกัน แต่ทว่าสำหรับผู้นำเวียดนาม เจ้าสิทธิอาจเป็นที่ยอมรับได้ก็แค่ในขอบเขตของรัฐบาลซึ่งอยู่ใต้การควบคุมของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซึ่งร่วมรัฐบาล

เขง สัมรินทร์อยู่ในขณะนั้น ทางออกอื่น ๆ จะไม่คำนึงถึงความเป็นจริงเท่าใดนัก

การเข้าร่วมเป็นภาคีของ COMECON และการส่งทหารเวียดนามเข้าไปในกัมพูชา เป็นผลต่อเนื่องจากการตัดสินใจเลือกในพื้นฐานในเชิงยุทธศาสตร์ และทางเลือกอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ก็ในสมมุติฐานว่า สัมพันธมิตรระหว่างไซเวียคและเวียดนามเกิดความเย็นชาถึงขีดสุดขึ้น มีกรณีบางประการชี้ให้เห็นว่า บุคคลระดับผู้นำในพรรคเริ่มวิตกว่า ไซเวียคจะมีแนวโน้มที่จะมีสัมพันธมิตรโดยตรงกับพจนแปญมากขึ้น โดยละเอียด “ความสัมพันธ์พิเศษ” ซึ่งเวียดนามคิดว่า คมนิสต์จะรักษาความสัมพันธ์ดังกล่าวกับกัมพูชา มีกรณีพิพาทระดับสูงระหว่างจีนกับเวียดนามก็มีส่วนสร้างความกระทบกระเทือนภายในพรรค ทั้งในด้านการเมืองและวัฒนธรรม เนื่องจากนักปฏิวัติเวียดนามหลายคนทีเดียวเคยชื่นชมแบบอย่างการปฏิวัติในจีนและความคิดของเหมาก่อนการปฏิวัติวัฒนธรรม สมาชิกพรรคระดับผู้นำบางคนก็ค่อนข้างจะมีอายุตั้งชั้วสังเกตว่า ความจริงนั้น สิ่งที่โฮจิมินห์ทำก็คือนำเอารูปแบบการปฏิวัติของเหมาภาคปรับปรุงให้เข้ากับเวียดนาม ด้วยเหตุนี้เอง อาจเป็นไปได้ว่าความยุ่งยากที่เกิดขึ้นระหว่างไซเวียคและเวียดนาม อาจกระตุ้นให้เวียดนามมีปฏิกิริยาตอบโต้ ซึ่งจะมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและอุดมการณ์มีแนวโน้มใกล้เคียงกับการตีความลัทธิมาร์กซ์ – เลนินตามแบบจีนมากกว่า เท่าที่เรามีความรู้สึกเมื่อต้นปี 1980 นี้ ผู้นำบางคนก็เริ่มตั้งคำถามแล้วว่า การเลิกนโยบายรักษาคุณสภาพระหว่างจีน-ไซเวียคนั้น อาจมีผลเสียมากกว่าผลดีก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม ข้อสงสัยต่าง ๆ เหล่านี้ยังเลื่อนลอยเกินกว่าที่เราจะนำมาสรุปว่า ได้มีการเปลี่ยนแปลงคำนำแนวทางแล้ว ในที่สุดนี้ทุกสิ่งทุกอย่างคงจะขึ้นอยู่กับเงื่อนไขว่า ระบบคอมมิวนิสต์จะสามารถทำให้ประชาชนเวียดนามยอมรับภาวะทั้งทางการเมืองและสังคมอันเนื่องมาจากความซัดแย้งในอินโดจีนได้เพียงใด ถึงแม้ว่าจะกำหนดให้ชัดเจนได้ยาก แต่ก็คงจะหนักหน่วงทีเดียว ถ้าเราจะพิจารณาเพียงสัดส่วนของค่าใช้จ่ายทางทหารต่องบประมาณทั้งหมดสำหรับประเทศที่ยากจนเช่นเวียดนาม ผู้นำบางคนก็วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลกล่าวว่า ค่าใช้จ่ายทางทหารและรักษาความมั่นคงคิดเป็นสัดส่วนถึงร้อยละ 73 ของงบประมาณทั้งหมด ถึงแม้ว่าอัตราส่วนนี้อาจจะต่ำกว่านั้นในความเป็นจริง แต่ก็แน่นอนว่าเป็นการสูญเสียทรัพยากรอย่างมากมายทีเดียว เป็นการลดโอกาสลงทุน และร้ายแรงที่สุดก็คือ ทำให้เป้าหมายหลักของขบวนการคอมมิวนิสต์ในเอเชียถูกเลื่อนไปอย่างไม่มีกำหนด นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมในชนบท อันที่จริงแนวทางที่ผู้นำเวียดนามตัดสินใจเลือกคงจะต้องมาจัดกันที่แนวรบภายในนี้เอง และข้อนี้คงจะเป็นสิ่งที่จีนคาดไว้แล้วเช่นกัน

กระตุ่นการผลิต

เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1978 หนังสือพิมพ์หนานคาน ได้บรรยายถึงความบกพร่องในการบริหารงานเศรษฐกิจด้วยคำที่ค่อนข้างจะแสดงถึงความสิ้นหวังไว้ดังนี้

“เครื่องจักรกลและอุปกรณ์ อันถูกนำมาใช้

งานน้อยมาก เพียง 50 % ของความสามารถในการผลิตเท่านั้น เวลาทำงานต่อวันก็เพียง 4 ถึง 5 ชั่วโมงเท่านั้น ส่วนในสหกรณ์การเกษตรหลายๆแห่ง การใช้ที่ดินของสหกรณ์และที่ดินที่จัดสรรให้เป็นแปลงส่วนครอบครัวก็มีการสูญเสียอย่างมหาศาล ทุกหนแห่งมีที่ดินถูกปล่อยว่างไว้เฉยๆ ไม่มีการเพาะปลูก ทั้งๆ ที่แรงงานมีอยู่เหลือเฟือ ทั้งเงินทุนและเครื่องมือ เครื่องมือจำนวนมากถูกทิ้งไว้เฉยๆ ในโรงเก็บโดยไม่มีผู้สนใจศึกษา นอกจากนี้ก็เป็นเรื่องธรรมดาที่จะขโมยและทำลายทรัพย์สินสาธารณะ มีปัญหา 2 ประการที่ซัดแย้งกัน แต่ก็เกิดขึ้นควบคู่กันไป กล่าวคือ ระบบรัฐการอันไร้เหตุผลและการขาดความรับผิดชอบ หน่วยงานต่างๆ ไม่มีการทำงานประสานกันโดยใกล้ชิด ถ้าไม่ซัดแย้งกันเอง เราตระหนักดีว่าอะไรจะเกิดขึ้น ถ้าสภาพการณ์เช่นนี้ยังคงดำรงอยู่...” (10)

เป็นไปได้ว่า ก่อนหน้าการประชุมใหญ่ครั้งที่ 6 ของคณะกรรมการกลางของพรรค เมื่อเดือนสิงหาคม 1978 นั้น สถานการณ์ใกล้จะถึงขั้นวิกฤติอยู่แล้ว การปฏิรูปทางเศรษฐกิจที่ประชุมลงมติรับนั้นแสดงให้เห็นว่า แนวทางแบบเทคโนโลยีทันสมัยเกี่ยวกับประเทศไทยโรปะตะวันออกกำลังได้รับการยอมรับมากขึ้น แนวทางใหม่นี้มุ่งให้กลไกทางเศรษฐกิจทำงานโดยคำนึงถึงเหตุผลและกำไรขาดทุนในแง่การเงินมากขึ้น “เราจะตั้งอีกก็คือว่า ประสิทธิภาพคือ วัตถุประสงค์อันดับแรก อันดับหนึ่งของเรา” (11) ในขณะที่เดียวกันการเปลี่ยนแปลงอื่นๆ ก็จะมีแนวโน้มคล้ายๆ กัน อาทิ การเลื่อนตำแหน่งผู้บริหารจากคณะกรรมการวางแผนแห่งรัฐไปทำงานในกระทรวงเศรษฐกิจ หรือการกวาด

ล้างภายในพรรค ซึ่งมีผลกีดกันผู้นำที่มีภูมิหลังจาก "ชาวนา" และมีความคิด "นิยมเหมา" เพื่อเปิดทางให้ผู้ปฏิบัติงานชั้นหัวหน้าที่มีความรู้ความสามารถทางเทคนิค ซึ่งส่วนมากจะมาจากกองทัพ ได้มีการตัดสินใจว่า จะลดการรวมการผลิตในชนบทเพื่อยับยั้งไม่ให้ผลผลิตทางเกษตรต้องตกต่ำลงไปกว่าที่เป็นอยู่ ประธานคณะกรรมการปฏิรูปที่ดินในภาคใต้ นายโจชิกอง ได้ประกาศเมื่อต้นเดือนกันยายน 1979 ว่า "ตั้งแต่บัดนี้จนถึงปี 1980 รูปแบบสำคัญของการจัดตั้งสหกรณ์การผลิตจะเป็นการรวมกลุ่มผู้ผลิตภายในพื้นที่ระหว่าง 30 ถึง 40 เฮกตาร์ การจัดตั้งสหกรณ์จะเป็นเพียงขั้นทดลองและมุ่งให้เห็นตัวอย่างที่ดีเท่านั้น"(12) จากนั้นไปทั้งวิสาหกิจและสหกรณ์การเกษตรทั่วประเทศจะได้รับการสนับสนุนให้ทำการผลิตโดยเสรี นอกเหนือจากที่ผลิตได้ตามโควตาที่กำหนดไว้ในแผนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญก็คือ หน่วยการผลิตแต่ละหน่วยจะต้องรับผิดชอบการจัดการแทบทั้งหมด ซึ่งหมายความว่า ผลลัพธ์ของการผลิตจะมีส่วนกระทบกระเทือนถึงผู้ที่ทำงานให้วิสาหกิจหรือสหกรณ์ รัฐจะรับภาระด้านการทำงานเกิดขาดทุน นอกจากนี้ ในภาคใต้รัฐบาลได้อนุญาตให้มีการขนย้ายข้าวเปลือกระหว่างจังหวัดต่าง ๆ ได้โดยเสรี และท้ายที่สุด การผลิตส่วนเอกชนในระดับย่อยซึ่งเรียกขานกันว่า "เศรษฐกิจระดับครอบครัว" นั้น ก็ได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่ รวมทั้งออกสิทธิกรรมส่วนภูมิภาคหรือหัตถกรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อบรรเทาภาวะการขาดแคลนสินค้าอุปโภคบริโภค ในภาคเกษตรกรรม ได้มีคำสั่งอนุญาตให้ชาวนา "ฮิม" ที่กินว่างๆ เพื่อทำการเพาะปลูก หรือ

"ฮิม" ที่กินของสหกรณ์ที่ปล่อยว่างไว้ในฤดูหนาวได้

คงจะเป็นการยากที่จะประเมินผลกระทบที่แท้จริงของมาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ เราอาจสังเกตได้ว่า ราคาสินค้า เช่น ข้าว น้ำตาล เนื้อในคอสโลเสวี ได้ลดลงจริง ประมาณ 5 ถึง 10% เมื่อปลายเดือนสิงหาคม 1979 แต่พอต้นปี ก็เหมือนว่าราคาจะเพิ่มขึ้นจนกลับสู่ระดับเดิม ยิ่งกว่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีการปรับปรุงคณะรัฐบาลเมื่อเดือนมกราคม 1980 ก็ตาม แต่ก็ไม่มีมีการเปลี่ยนแปลงอันใดในระดับที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ ในระดับโครงสร้างของอำนาจ เป้าหมายเร่งด่วน 3 ประการของคอมมิวนิสต์เวียดนามในระยะปัจจุบันนี้ ได้แก่การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในเวียดนามใต้ ให้เป็น "ส่วนรวม" หรืออีกนัยหนึ่งให้เป็นของรัฐ การควบคุมดาวและกัมพูชา และการเข้าร่วมในระบบพันธมิตรและการแบ่งงานทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศสังคมนิยมของ COMECON เป้าหมายทั้ง 3 ข้อนี้ ประกอบขึ้นเป็นยุทธศาสตร์ที่มีความต่อเนื่องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปัญหาทั้งหมดจึงอยู่ที่ว่า ทำอย่างไรเวียดนามจึงจะสามารถประสานยุทธศาสตร์นี้ให้สอดคล้องกับความจำเป็นในทางยุทธวิธี โดยเฉพาะปัญหาภาวะและความขัดสนสิ่งจำเป็นต่างๆ ซึ่งกรรมกรและชาวนาเวียดนามจะต้องยอมทน อนาคตของเวียดนามขึ้นอยู่กับความสามารถที่จะประสานความจำเป็นทั้ง 2 ด้านนี้ให้ทันต่อเวลา ถ้าผู้นำเวียดนามดำเนินการผิดพลาดหรือปล่อยปัญหาให้ยืดยาวเรื้อรัง ก็ไม่แน่ว่าเวียดนามจะสามารถเลี่ยงการแสดงออกอย่างรุนแรงของความไม่พอใจของประชาชนได้ ทั้งนี้เป็น

ข้อสรุปชั่วคราวซึ่งเราประเมินจากตัวอย่าง แนนอนว่าเป็นตัวอย่างซึ่งเราได้ยินมาในรูปของข่าวลือ ซึ่งไม่อาจตรวจสอบได้ว่าเท็จจริงเพียงใด เป็นที่ทราบว่า การยึดไทบินห์ (Thai Binh) ในปี 1974 โดยกลุ่มทหารผ่านศึก หรือการเดินขบวนประท้วงของชาวนาในเขตจังหวัดลองอาน (Long An) เมื่อเดือนพฤศจิกายน 1979 อาจเป็นไปได้ว่า บางทีเวียคนามอาจจะต้องแก้ไขเป้าหมาย 3 ประการดังกล่าวข้างต้น เราคิดว่า ข้อนี้คงจะเป็นความต้องการของฝ่ายค้านหลายฝ่ายในเวียคนาม ซึ่งแอบแฝงอยู่เบื้องหลังผิวหน้าของความสมานฉันท์ แม้แต่ภายในพรรคเอง ผู้ที่อาจจัดว่าเป็นฝ่ายค้านดังกล่าว เป็นที่ทราบว่าปัญญาชน นักวิทยาศาสตร์ ซึ่งประสงค์จะหลุดพ้นจากการควบคุมอย่างแน่นหนาของกลไกทางอุทุมการ และข้อบังคับทางการเงินอันสืบเนื่องจากแนวทางปัจจุบัน รวมทั้งต้องการมีสถานะเช่นเดียวกับนักวิทยาศาสตร์ในประเทศสังคมนิยมอื่น ๆ ในยุโรปตะวันออก นักบริหารซึ่งเห็นด้วยกับการปฏิรูปเศรษฐกิจแบบฮังการี ตลอดจนผู้ปฏิบัติงานธรรมชาติ ซึ่งคิดหวังในระบบใหม่ และต้องการความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองแบบใหม่ที่มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น รวมทั้งยอมรับความคิดริเริ่มอย่างอิสระของประชาชน ตลอดจนสิทธิในการจัดการตนเองอย่างจริงจังอนาคตของเวียคนามดูเหมือนจะขึ้นอยู่กับการหาว่า “แนวทางเลือก” จะเป็นไปในรูปแบบใด เวียคนามเช่นเดียวกับในประเทศอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็ญยุโรปตะวันออกหรือตะวันตกก็ตาม จะต้องใช้จินตนาการค้นหาสังคมนิยมกันใหม่อีกครั้งหนึ่ง

ความขัดแย้งในอินโดจีน ซึ่งนำไปสู่สงคราม

เบ็ดเสร็จเป็นครั้งแรกระหว่างประเทศคอมมิวนิสต์นั้น มีผลกระทบต่อดีฝ่ายซ้ายในตะวันตก ทำนองเดียวกันที่เหตุการณ์เมื่อเดือนสิงหาคม 1914 มีผลกระทบต่อชาวสังคมนิยมในคอนต้นศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ มโนภาพบางอย่างของการปฏิบัติและสังคมนิยม ซึ่งเวียคนามได้เป็นสัญญาณครั้งสุดท้ายทางประวัติศาสตร์นั้น ได้สิ้นสุดลง ทั้งความคิดและการปฏิบัติในการปฏิบัติกำลังมีวิกฤติการณ์ที่คล้ายคลึงกัน วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปี 1910 ถึง 1920 ซึ่งจะมีผลตีในแง่ที่ว่า ทำให้ฝ่ายซ้ายในตะวันตกจำต้องหันหน้ามาเผชิญความเป็นจริงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

การปฏิบัติในเวียคนามยังคงเป็นการปฏิบัติตัวอย่าง เป็นการปฏิบัติอันยิ่งใหญ่ครั้งสุดท้าย ซึ่งยึดแนวทางเลนิน กล่าวคือ เป็นการปฏิบัติซึ่งเกิดขึ้นภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์ แต่ทว่าภายหลังการปฏิวัติเวียคนาม การปฏิวัติกลับกลายเป็น “สินค้าออก” ด้วยกองทัพและรอดถึงแทนการปฏิบัติงานของพรรค ตัวอย่างของเวียคนามเป็นพยานยืนยันถึงความสามารถอันแท้จริงอันเป็นประวัติศาสตร์ของการปฏิบัติประชาชาติ และการปฏิวัติสังคมนิยมในโลกที่สาม แม้ว่าทุกวันนี้ ดูเหมือนจะเกิดค่านิยมใหม่ว่า จะต้องแสดงความไม่เชื่อถือกลางแกลงใจในความสามารถนี้

คอมมิวนิสต์ในเวียคนาม ได้ทำลายอุปสรรคขั้นต้นของการปฏิวัติสังคมนิยมได้สำเร็จ กล่าวคือสามารถทำลายโครงสร้างสังคมที่ต้องพึ่งพาภายนอกทั้งทางทหารและการเมือง ซึ่งจักรวรรดินิยมตะวันตก และชนชั้นปกครองเวียคนามเดิมได้สร้างขึ้น มาเพื่อควบคุมชาวเวียคนาม อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติ

ในโลกที่สาม ไม่อาจก้าวไปได้ไกลกว่านั้นในสภาพปัจจุบัน ทรานส์โคสต์สังคมนิยมยังไม่อาจเติบโตในสังคมทุนนิยมในโลกตะวันตก การปฏิวัติในโลกที่สามจำต้องยอมรับเอาโครงสร้างแบบรัฐของโลกปัจจุบัน ตลอดจนยอมรับการแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ซึ่งรูปแบบและอำนาจในการตัดสินใจขึ้นอยู่กับโลกตะวันตก ในเวียดนาม ขบวนการประชาชาติและสังคมนิยม ซึ่งประกอบไปด้วยพลังอันหลากหลายนั้นถูกทำลายลงโดยเหตุผลของรัฐ ในแง่ภายใน อำนาจทางการเมืองทั้งหมดถูกผูกขาดโดยทางโครงสร้างของระบบรัฐราชการ ซึ่งอยู่ใต้การควบคุมของชนชั้นผู้นำ ขณะเดียวกัน ในแง่ภายนอก เวียดนามก็ถูกดึงเข้าร่วมระบบพันธมิตรระหว่างรัฐ ประชาชนในเวียดนามใต้ได้รับการ "ปลดปล่อย" โดยกองทัพจากรัฐเวียดนามเหนือ เมื่อปี 1975 ประชาชนในเวียดนามใต้ไม่ได้ลุกฮือขึ้นโค่นล้มระบบเผด็จการทหาร (ซึ่งแตกต่างจากเหตุการณ์ในทศวรรษที่ 1960) แต่พวกเขาไม่ได้ต่อสู้เพื่อปกป้องระบอบเผด็จการ พวกเขาเพียงแค่ปล่อยให้ระบอบเผด็จการทรุดทลายลงเองโดยไม่ได้ฉวยโอกาสลุกฮือขึ้น ในที่สุดแล้ว เราอาจกล่าวได้ว่า ผู้ชนนกลบกลายเป็นลัทธิตัวแทน (Substitutionism) ซึ่งเป็นผลผลิตของสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ อันสืบเนื่องจากการที่จักรวรรดินิยม

ฝรั่งเศสปฏิเสธโอกาสครั้งแล้วครั้งเล่า ไม่ให้พลังพื้นฐานของสังคมนิยมเวียดนามได้จัดการความสัมพันธ์ในสังคมนิยมใหม่อย่างเป็นอิสระ ภาวะเช่นนี้เองมีผลให้พรรค ซึ่งเป็นผลผลิตของการต่อสู้ที่ค้ำค้ำกลายเป็นทางออกทางเดียวที่เหลืออยู่สำหรับชาวนา กรรมกร และปัญญาชนเวียดนามที่ก้าวหน้า กล่าวโดยสรุป ระบบพรรค-รัฐ ได้เข้ามาแทนที่การกระทำอย่างเอกเทศของพลังต่างๆ ในสังคม ถึงกระนั้นก็ตาม สังคมนิยมเวียดนามไม่เคยหยุดยั้งโอกาสที่จะจัดการตนเอง ตลอดระยะเวลาครึ่งศตวรรษที่ผ่านมา เหตุการณ์ระหว่างปี 1925-1927, 1945-1946 และ 1956-60 เป็นต้น เป็นตัวอย่างที่ดีของการแสดงออกของพลังในสังคมนิยม แต่ทุกครั้ง ความพยายามเหล่านี้ถูกทำลายลงโดยจักรวรรดินิยมต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฝรั่งเศส เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง รัฐ-พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนาม ซึ่งในที่สุดได้กลายเป็นรัฐโดยสมบูรณ์นั้น ได้ครอบงำสังคมนิยมเวียดนาม บิดเบือนโอกาสที่ชนชั้นต่างๆ ในสังคมนิยมที่จะแสวงหารูปแบบความสัมพันธ์ในสังคมนิยมอย่างอิสระ ทุกวันนี้ สังคมนิยมเวียดนามเกือบจะไม่มีมีความสำคัญแต่อย่างใดทั้งทางการเมืองและกฎหมาย รัฐเท่านั้นที่เป็นทุกสิ่งทุกอย่าง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เชิงอรรถ

1. หนังสือพิมพ์ หนาน ดาน ตุลาคม 1978
2. ข้อมูลได้จาก Quan Doi Nhan Dan 4 พฤศจิกายน 1979
3. 1 ทองเท่ากับ 2 ฟรังค์ ฝรั่งเศส (ประมาณ 9 บาท) ตามอัตราแลกเปลี่ยนของทางการในปัจจุบัน
4. Quan Dai Nhan Dan วันที่ 11 กันยายน 1979
5. Tao Chi Cong San เดือนกรกฎาคม 1979
6. F. Houtart และ G. Lemerancier, Hai Van, une commune rurale du delta du fleuve Rouge, Centre Tricontinental Bruxelles 1979.
7. Nhan Dan 30 สิงหาคม 1979
8. ผู้ปฏิบัติงานชั้นหัวหน้า ที่มาจากทางเหนือ รวมทั้งครอบครัว มีจำนวน ประมาณ 7 แสนคน ในนครโฮจิมินห์ (ตัวเลขจากการประเมินซึ่งอาจผิดพลาด)
9. ข้อมูลเหล่านี้รวบรวมอยู่ใน Problemes Politiques et Asciaux ฉบับที่ 373 ประจำเดือนตุลาคม 1979 ชื่อ "Indochine, la Premiere guerre Locale entre Etats Communistes" La Documentation Trangaise, Paris.
10. หนาน ดาน วันที่ 7 สิงหาคม 1979
11. หนาน ดาน วันที่ 1 พฤศจิกายน 1979
12. หนาน ดาน 6 กันยายน 1979

ตารางที่ 1 ความยุ่งยากของแผน 5 ปี 1976-1980 ช่องว่างในการผลิตและการปรับสำหรับ 2 ปี ที่ผ่านมา

	1979		1980	
	เป้าหมาย	ผลิต	เป้าหมาย (เต็ม)	เป้าหมาย (ที่แก้ไขแล้ว)
ธัญพืช (ล้านตัน)	16.5	13.5	21	15
ถ่านหิน (ล้านตัน)	7.5	-7.5	10	8.5
ปูนซีเมนต์ (ตัน)	1,028,000	729,000	2,000,000	1,300,000
ปุ๋ย (ตัน)	700,000	700,000	1,800,000	1,000,000
กระแสไฟฟ้า (พันตันกิโลวัตต์)	4.2	3.65	5	(?)

ข้อสังเกต : ผลิตของถ่านหิน เหล็กกล้า แก้ว ชา น้ำตาล อัญมณี เพิ่มขึ้นในปี 1979 เมื่อเทียบกับปี 1978 แต่ผลิตของกระแสไฟฟ้า ไม้ ปูนซีเมนต์ กระดาษ เครื่องปั้นดินเผา ผ้าฝ้าย ถัดบดลดลง

ที่มา : นิตยสารและสิ่งตีพิมพ์ของเวียดนาม

ตารางที่ 2 แหล่งซื้อสินค้าอุปโภค 2 แหล่ง ตัวอย่างราคาในตลาดเสรี หรือในร้านค้าของรัฐ (คิดเป็นเงินทอง)

	ตลาดที่โฮฟอง (กันยายน 1979) (ราคาเสรี)	ตลาดที่My-Tho (พ.ย. 1979) (ราคาเสรี)	ร้านค้าของรัฐ ที่โฮฟอง (ก.ย. 1979) (ราคาที่รัฐบาลกำหนด)	การแสดงผลผลิต ของจังหวัดกว๋าง-นินห์ (Quang-Ninh) ที่ Hon-Gai
ไข่ 1 ฟอง	—	0.80		
มันเทศ 1 กิโลกรัม	—	1.60		
ข้าว 1 ลิตร	—	3.4—3.7		0.40
		คุณภาพปานกลาง		คุณภาพสูง
นมข้น 1 กระป๋อง	—	—	1.65	—
เนื้อหมู 1 กิโลกรัม	18	30—35	—	—
น้ำปลา 1 ลิตร	—	—	—	6.50
ปลาตัวเล็ก ๆ 1 กิโลกรัม	8—10	10	—	—
ปลาน้ำจืด 1 กิโลกรัม	—	—	—	1.60
ส้ม 1 โหล	—	8—10	—	—
กางเกงผู้ชาย	—	—	13—15	—
เสื้อเชิ้ตผู้ชาย	—	—	—	4.30
เสื้อสูทผู้ชาย	—	—	—	120
รองเท้าแตะยาง	—	5	—	4
รองเท้ามีสันของผู้หญิง	—	30	16.5	—
ผ้าตัดกางเกงผู้หญิงสีดำ 1ม.	—	30	—	—
เสื้อคลุมผู้หญิง	—	—	6	—
จักรยาน	—	—	—	300
				ราคาเสรี
				700—800

ตารางที่ 3 ตัวอย่างรายได้

(รายได้เฉลี่ย ประมาณ 40 ถึง 60 ทองก้อเคียน)

หมอประจำโรงพยาบาล (ที่ My-Tho)	105 ทอง
หมอประจำโรงพยาบาลซึ่งเพิ่งเข้าทำงาน (ที่ Tay-Niuh)	60 ทอง
พยาบาลหญิงประจำโรงพยาบาล (นครโฮจิมินห์)	55 ทอง
กรรมกรทอผ้าหญิง (โรงงาน 8 นครโฮจิมินห์)	45 ทอง
กรรมกรมีฝีมือ (โรงงานสร้างเครื่องจักรกล "Tong Nhat" ที่ Cholon)	90—200 ทอง